

NAŠ TOVARIŠ

TV 15

Št. 45/ 15. novembra 1979 Leto XVII

Glasilo Zveze združenj borcev NOV in Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije

TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je bila najdlje v vasi Občice – v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem

Za posredovanje in razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978

Glavni urednik:

DRAGO VRESNIK

Odgovorni urednik:

SILVO TERŠEK

Novinarji:

Živa Drole, Milenko Strašek, Milena Štrajnar, Tone Urbas, Bojana Žokaj-Jesih

Lektor-redaktor:

Katja Hvala

Tehnični urednik:

Sine Kovič ml.

Tajnica uredništva:

Mara Okorn

Telefon uredništva: 327-780

Letna naročnina 180 din, za inozemstvo 190 din, posamezna številka v prosti prodaji 4 din

Uprava in naročninski oddenek:

Miklošičeva 28/I, p. p. 598, 61001 Ljubljana

Telefon uprave: 320-486

Tekoči račun:

Založba Borec p. o. Ljubljana 50101-603-45772

TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28

Rokopise pošljite na naslov:

Uredništvo TV-15, Miklošičeva 28/I, p. p. 598, 61001 Ljubljana

Rokopisov in fotografij ne vračamo

Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije štev. 42/1-72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačuje temeljni davek od prometa proizvodov

Tisk: ČGP Delo, Ljubljana, Titova 35

Zdravljenje ali varčevanje z zemljo
str. 2

Vedno znova nas kaj preseneti
str. 4

Četrtemu Slovenskemu knjižnemu sejmu ob rob O naši knjigi
str. 7

Domačija na samem
str. 13

TV-15 za mladino
str. 14–15

ŠOLA EDVARDA KARDELJA – »Obljubljamo, da bomo častno nosili ime Edvarda Kardelja, ki smo ga danes prevzeli,« so se minulo soboto zaobljubili cicibani, pionirji in mladinci v imenu vseh delovnih ljudi in občanov Bizeljskega.

Foto: Marjan Zaplatil

MLADOST V PESMI, BESEDI IN SPRETNOSTI 1979 – V dvorani vojašnice Boris Kidrič v Šentvidu je bila pretekli teden zaključna prireditev Mladost v pesmi, besedi in spretnosti 1979, ki sta jo organizirali vojašnica Boris Kidrič in občinska konferenca ZSMS Ljubljana-Siška. Ekipa so se pomerile v poznavanju zgodovine iz NOB. Prireditel Mladina v pesmi, besedi in spretnosti sodi v počastitev šestdesetletnice KPJ, Skoja in revolucionarnih sindikatov.

Kakšne rezultate dosežemo na področju založniške dejavnosti in v reševanju problema knjige nasploh, ter kako smo zastavili pot nadaljnjemu razvoju založništva in knjižničarstva pri nas – to so vprašanja, ki se nam ob tej priložnosti postavljajo na prvo mesto. Tovariš Kardelj je pred leti ob podobni priložnosti, kakršna je današnja, poudaril, da je razvoj založništva predvsem odvisen od splošnega stanja kulture v družbi, ker lahko problematiko knjige rešujemo le v okviru naše celotne družbene kulturne politike. Prav zato mora biti oblikovanje in uresničevanje založniških programov in dejavnosti trdno zasidrano v idejni usmeritvi naše revolucije, hkrati pa sposobno vspodbujati ustvarjalno in humanistično kritično misel, kakor tudi prodore v novo, naprednejše, bolj človeško. – Če v okviru teh njegovih ugotovitev in zamisli presodimo razvoj založništva in knjižničarstva pri nas, moramo reči predvsem to, da je dalo našemu kulturnemu ustvarjanju in posebej založniški dejavnosti uveljavljanje načel socialističnega samoupravljanja močno spodbudo za nadaljnji uspešnejši razvoj.

Podružbljanje idejno in politično jasno začrtane založniške politike, razvoj založništva, razvijanje bralnih navad, zagotavljanje dobre in delovnemu človeku dostopnejše knjige – ta in z njimi v zvezi še nekatera vprašanja so vspodbudila v zadnjem času v večji meri kot doslej dejavnost odgovornih političnih in kulturnih ustanov v naši republiki.

Akcija Zveze komunistov Slovenije »Človek, delo, kultura« in »Družba – kultura«, široko in dolgoročno zasnovana akcija SZDL, kakor tudi »Sklepi o knjigi« skupščine kulturne skupnosti Slovenije – vse to odraža zavzetost naše socialistične skupnosti za čim uspešnejši razvoj založniške in knjižnične dejavnosti.

Smoter teh akcij je: knjiga si mora izboriti vsestransko boljši položaj v celotni družbi. Treba je tedaj pospešiti proces podružbljanja založniške dejavnosti na kakovostno višji stopnji in z uveljavljanjem novega, na samoupravljanju zasnovanega družbenoekonomskega položaja založništva. Demokratizacija vseh odnosov v zvezi s knjigo je porok za njen trden družbeni položaj, ki ji gre kot kulturni dobrini v najširšem pomenu besede. Doseči je treba širšo dostopnost dobre knjige vsem delovnim ljudem in občanom, tako da bo s tem postala vsakodnevna duhovna potreba vsakogar.

(dr. Marijan Breclj, član predsedstva SR Slovenije, ob otvoritvi 4. Slovenskega knjižnega sejma, 12. novembra 1979)

Kardeljevo ustvarjanje – neprecenljivo, trajno in vedno vzpodbujevalno

A black and white portrait of a man with white hair and glasses, wearing a dark suit and tie. He is looking down and slightly to his left. The image has a grainy, halftone texture.

Čas je, da nekaj tudi naredimo

NAŠ KOMENTAR NAŠ KOMENTAR NAŠ KOMENTAR NAŠ KOMENTAR

Zdravljenje ali varčevanje z zemljo?

Vzemimo še te podatke, računajmo in premisljmo. Povprečna slovenska družina šteje danes samo še 3,4 člana, se torej manjša. V mestnih središčih imamo prepoznavnost in dotok delovne sile od drugod, kar seveda pomeni povečan pritisk na stanovanje in

Ob vsem tem in podobnem se velja zamisliti, kam in kako usmeriti slovenskega človeka prihodnosti. Pri njem je namreč treba začeti, da bi vedeli, kje naj ima delovno mesto in stanovanje. Zdaj to še počnemo v nasprotnem vrstnem redu, čedalje dražje in brez pravega cilja.

Jure Špik

NAŠ KOMENTAR NAŠ KOMENTAR NAŠ KOMENTAR NAŠ KOMENTAR

Je bila kri zaman prelita?

A black and white portrait of a middle-aged man with dark hair, wearing a dark suit jacket, a white shirt, and a dark tie. He is looking slightly to the right of the camera with a neutral expression. The background is a light, textured gray.

Kolikor je odvisno življenje, boljša bodočnost Slovencev v Avstriji, od njih samih, bi mogli biti glede koroških Slovencev zmerni optimisti. Njihova borbenost je ta čas še močna. Ni pa odvisno življenje koroških Slovencev samo od njihove življenjske volje. Predvsem bi se moral spremeniti načelni odnos Avstrije do narodnih manjšin, posebej do Slovencev. Odločna pa mora biti tudi politična in gospodarska pomoč matičnega naroda, Socialistične federativne republike Jugoslavije.

Iskra upora se je razplamtela v revolucijo in NOB

»Preden se je leta 1941 pod vodstvom Komunistične partije Slovenije in v okviru Osvobodilne fronte slovenskega naroda, ki je združevala vse napredne sile na Slovenskem, razplamtela ljudska vstaja, so Nemci ljudi s tega lepega kosa slovenske zemlje nasilno izgnali v Nemčijo, čeprav so partizani poskušali to preprečiti. To je bil mracen dan, 11. november 1941, ki ga bizeljska krajevna skupnost vsako leto zaznamuje kot spomin na dogodek, ki se ne sme nikoli več ponoviti. Izgnani niso le odrasli, ki so z razumom laže premagovali bolečino in nemoč, ko so – zastraženi in zasmehovani – zapuščali domači kraj in odhajali v neznano. Na nesrečno in trnovo pot so morali tudi otroci, ki so se zaman spraševali, zakaj vse to. Le Nemci so dobro vedeli, kaj delajo: s tega ozemlja so hoteli izkoreniniti Slovence in na njihovih domovih naseliti svoje ljudi. Otroke so oropali vesele mladosti. Mnogi izmed njih so se pregodaj zresnili. V nemški šoli so jih potujčevali in kdor je bil toliko odrasel, da se je tega zavedal, se ji je poskušal izogniti. Druge šole ni bilo. Predvsem pa je bila težka odtrganost od rodne strehe, od zemlje, od domovine. Zato je toliko bolj razumljivo, da so se izgnanci po vrnitvi s podvojeno močjo lotili izgradnje domovine, saj so se globoko v sebi čutili zelo prikrajšane, ker med narodnoosvobodilnim bojem niso bili na svojih tleh.

Ko so prvič slišali, da tujec ne more zajezi plime vseljskega odpora v domovini, so se izgnanci ponosno vzravali. Tudi v teh krajih kmečkih uporov in Titove mladosti se je iskra upora kmalu razrasla v nezajeljiv tok ljudske revolucije in narodnoosvobodilnega boja. Nobena umetna meja ob Sotli ni mogla pretrgati tradicionalnih bratskih vezi med slovenskim in hrvatskim ljudstvom. Prav partizanski boj, v katerem so sodelovali tudi številni Bizeljanci, je bil tisto dejstvo, ki je krepilo moralno moč naših izgnancev, da so lažje vzdržali, in da niso upognili hrbta pred tujcem.

Danes se lahko s ponosom ozremo na prehojeno pot, zakaj rezultati, ki smo jih dosegli, to gotovo zaslužijo. Pri tem mislim na Jugoslavijo kot celoto, Slovenijo v njej, občino Brežice, pa tudi vašo krajevno skupnost. Združevanje v težkih trenutkih druge svetovne vojne, to odločilno preizkušanje vsakogar, je ljudi povezovalo z vezmi solidarnosti in takšni so ostali do današnjih dni.

(Iz govora sekretarja predsedstva centralnega komiteja Slovenije Franca Šetince na slovesnosti ob poimenovanju osnovne šole Bizeljsko, 11. novembra 1979)

Peta seja predsedstva zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije

Smeri aktivnosti za kolektivno delo, vodenje in odgovornosti

Smeri aktivnosti in neposredne naloge ZZB NOV Jugoslavije za uresničevanje pobude tovariša Tita o nadaljnjem uveljavljanju kolektivnega dela, odgovornosti in o enoletnem mandatu predsednika ter predlog programa aktivnosti SZDL na tem področju sta bili osrednji točki dnevnega reda minule seje predsedstva zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije.

Poleg vrste nalog, ki so si jih zadali borci v zvezi s pobudo tovariša Tita, pa so na seji predsedstva borčevske organizacije Jugoslavije obravnavali kriterije za sprejem pokroviteljstva zveznega odbora ZZB NOV nad

su Zveze sindikatov, kjer je Tito spregovoril o kolektivnem vodenju. Na takratni seji predsedstva so zadolžili komisijo za političnoorganizacijska vprašanja, da prevzame pobudo ter pripravi potrebno gradivo za kar najširšo akcijo uresničevanja Titove pobude. Nato so si sledile seje s predsedniki republiških in pokrajinskih odborov ZZB NOV, na katerih so izmenjali mnenja po republikah in pokrajinah. Letos v septembru je posebna delovna skupina strokovnih služb obšla skupaj z generalnim sekretarjem vse republike in pokrajine, da bi zbrala podatke o dejanski aktivnosti pri uresničevanju Titove po-

lu predloga je ugotovitev, da sedanji Statut ZZB NOV Jugoslavije ne določa natančneje metod in načinov kolektivnega vodenja, vendar pa ne ovira (tako kot je sedaj) takojšnje aktivnosti za uresničevanje pobude. Poudarjeno je, da je mogoče besedilo Statuta spremeniti, oziroma dopolniti le na borčevskem kongresu. S poslovnikom pa bi urejali metode dela predsedstva kot politično-izvršilnega organa in drugih teles zveznega odbora.

V predlogu »Smeri aktivnosti...« je med drugim zapisano: »Organi in organizacije Zveze združeni borci v vseh republikah in pokrajinah so aktivno in organizirano

bora ZZB NOV Jugoslavije ugodna, »saj so borci povsod na terenu sprejeli pobudo kot svojo prvo nalogo«.

Predsedstvo zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije je načeloma pozdravilo in podprlo priprave za obsežno enciklopedijo o narodnoosvobodilnem boju in socialistični revoluciji narodov in narodnosti Jugoslavije, ni imelo pripomb k informaciji, ki jo je pripravil koordinacijski odbor za obeleževanje pomembnih dogodkov in osebnosti iz zgodovine jugoslovanskih narodov in narodnosti pri zvezni konferenci SZDL. Vendar pa so člani predsedstva ob tem poudarili, da bodo

Kmečke pokojnine v obdobju 1980–1985

Pred dnevi so delegati skupnosti starostnega zavarovanja kmetov v Sloveniji na skupščini te skupnosti obravnavali vrsto vprašanj, ki jih bo treba za kmete v prihodnjem obdobju ugodneje reševati. Seveda pa bosta stopnja in realizacija urejanja teh vprašanj odvisni od možnosti, ki jih bo ustvarila naša družba.

Povečati bi se morale kmečke pokojnine (s sedanjih 35 odstotkov mejnega pokojninskega zneska najnižjih pokojninskih prejemkov na 50 odstotkov od enake osnove). Razširil naj bi se krog upravičencev do kmečkih pokojnin, pri čemer bi odpravili načelo, da gre eni kmetiji ena pokojnina. Predlogi so še za uvedbo invalidskega zavarovanja kmetov in družinskih članov...

Glede na nekatere predloge za prihodnje srednjeročno obdobje naj bi se krog upravičencev do kmečke pokojnine razširil od sedanjih 42.291 na 64.441. Tudi za starostno mejo, ki velja za pridobitev pravice prejetja kmečke pokojnine, je predlog, naj bi se znižala s sedanjih 65 let na 60. Predlogov in manjših izboljšav je še nekaj, naštetih pa so le najpomembnejši iz analize o razvojnih možnostih skupnosti starostnega zavarovanja kmetov v Sloveniji.

Na skupščini omenjene skupnosti so načeli tudi vprašanje kmetov-borcev po 9. 9. 1943 (oziroma po 13. 10. 1943), ki po določilih Zakona o starostnem zavarovanju kmetov nimajo statusa borcev (in temu statusu pripadajočih ugodnosti).

Koliko bo mogoče uresničiti v analizi predlaganih rešitev v naslednjem srednjeročnem obdobju, pa je vprašanje, na katerega bo dalo odgovor združeno delo in vsa naša družba.

B. Ž. J.

S seje predsedstva zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije

manifestacijami, ki negujejo in razvijajo revolucionarne tradicije, informacijo o pripravah za izdajo »Enciklopedije NOB in socialistične revolucije narodov in narodnosti Jugoslavije 1941–1945«, poročilo o izvajanju projekta »Jugoslovani v fašističnih koncentracijskih taboriščih, ujetništvu in zaporih v drugi svetovni vojni«, poročilo o izmenjavi delegacij ZZB NOV in tujih borčevskih organizacij ter še nekatera vprašanja v zvezi s prihodnjo sejo zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije, ki bo predvidoma proti koncu decembra.

Ni zastoja

Generalni sekretar jugoslovanske borčevske organizacije Tone Turnher je v uvodoma k točki o kolektivnem vodenju in odgovornosti predsedstvu poročal oziroma orisal dosedanje aktivnosti zveznega odbora pri uresničevanju Titove pobude. Tako je povedal, da se je sestalo predsedstvo že takoj po osmem kongre-

bude. Vse to delo in pregled dotedanjega dela na terenu sta omogočila sestavo predloga načrta »Smeri aktivnosti in neposredne naloge ZZB NOV Jugoslavije v uresničevanju pobude tovariša Tita o nadaljnjem uveljavljanju kolektivnega dela, odločanja, odgovornosti in enoletnega mandata predsednika«. Pri tem je treba poudariti nenehno sodelovanje z zvezno konferenco SZDL.

Predlog, ki ga je pripravila komisija za politična in organizacijska vprašanja pri zveznem odboru ZZB NOV, je sestavljen iz štirih delov. V prvem delu so zajete idejnopolične osnove pobude tovariša Tita, v drugem delu je zapis iz obhoda delovne skupine po republikah in pokrajinah, v tretjem delu je zapis o sedanjem stanju organiziranosti borčevske organizacije (z ugotovitvijo, da so vsi organi zveznega odbora oblikovani delegatsko, ter zato ni trenutne potrebe po takojšnjih spremembah). V zadnjem de-

pristopili k realizaciji pobude tovariša Tita. Izdelani so konkretni programi aktivnosti in javne razprave gredo h koncu (ali pa so programi že sprejeti)...

Obstajajo nekatere razlike tudi v načinu, kako je bilo programiranje aktivnosti načrtovano. Razlike je mogoče strniti v dva osnovna pristopa k metodi dela. Prvi izhaja iz tega, da naj se organizacijska plat pobude tovariša Tita takoj vgradi v statute, druga pa, naj se to uredi s statutarno odločitvijo in poslovnikom s tem, da je predviden za statut daljši rok.

Predsedstvo je predlog besedila sprejelo kot besedilo, ki naj ga na svoji prihodnji seji obravnava zvezni odbor ZZB NOV Jugoslavije in ga v primeru pozitivne ocene sprejme kot dokument o aktivnosti in nalogah zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije pri uresničevanju Titove pobude.

Splošna ocena aktivnosti v zvezi s Titovo pobudo je bila na minuli seji predsedstva zveznega od-

pozorno spremljali priprave in nastajanje enciklopedije ter sproti na svojih sejah spregovorili o podrobnostih.

Tako kot priprave za enciklopedijo so člani predsedstva pozdravili priprave za uresničitev projekta »Jugoslovani v fašističnih koncentracijskih taboriščih, ujetništvu in zaporih v drugi svetovni vojni«. Naloga za izdelavo tega projekta je bila zaupana Inštitutu za sodobno zgodovino v Beogradu in Muzeju revolucije narodov in narodnosti Jugoslavije. Predsedstvo ZZB NOV Jugoslavije je bilo enotnega mnenja, da bo tako temeljno delo o trpljenju jugoslovanskih ljudi v taboriščih in zaporih okupatorja v drugi svetovni vojni enkrat za vselej pokazalo svetlu, kako velike so bile žrtve naših ljudi ter tudi ovrglo nekatere neresnice in zmanjševanje pomena in trpljenja Jugoslovancev pod fašističnimi okupatorji, kot bi jih ponekod v tujini radi zapisali v strani zgodovine.

B. Ž. J.

Poljska delegacija borcev v Sloveniji

Delegacija ministrstva veteranov Poljske ljudske republike se je te dni mudila v Jugoslaviji. Poleg Beograda in nekaterih ostalih krajev so Poljaki obiskali tudi Slovenijo. Osnovni namen tega obiska je bil izmenjati izkušnje na področju urejanja socialno-zdravstvenih vprašanj borcev in vojaških invalidov.

Poljska delegacija je v Ljubljani obiskala republiški komite za vprašanja borcev in vojaških invalidov, zavod za rehabilitacijo invalidov »Soča« in dispanzer za borce NOV v Šiški. Na svoji poti po Sloveniji pa so si poljski gostje ogledali tudi Dom vojaških vojni invalidov v Strunjanu in obiskali borčevski dispanzer v Kopru.

B. Ž. J.

Tokrat je bil sobotni sneg

Vedno znova nas kaj preseneti

Septembrska sklepna akcija Nič nas ne sme presenetiti je v veliki meri dokazala, da smo pripravljeni na marsikaj, hkrati pa nas je tudi opozorila na nekatere pomanjkljivosti naše pripravljenosti.

Sleheri dan smo pričali vestem, da je v trgovinah zmanjkalo zdaj tega zdaj drugega »več ali manj« življenjsko pomembnega artikla.

Zagat okoli kave, premoga, goriv in maziv ter mesa ne gre pogrevati. Kaže, da smo se že navadili višjih cen, in da nas še

češ saj mi tu v Italiji dobro vemo, kaj vam primanjkuje. Veliko vedo o naši pripravljenosti, o konceptu našega splošnega ljudskega odpora, saj o tem pri nas veliko pišemo, zato se vedno znova čudijo tem pomanjkljivostim, ki sodijo že med presenečenja.

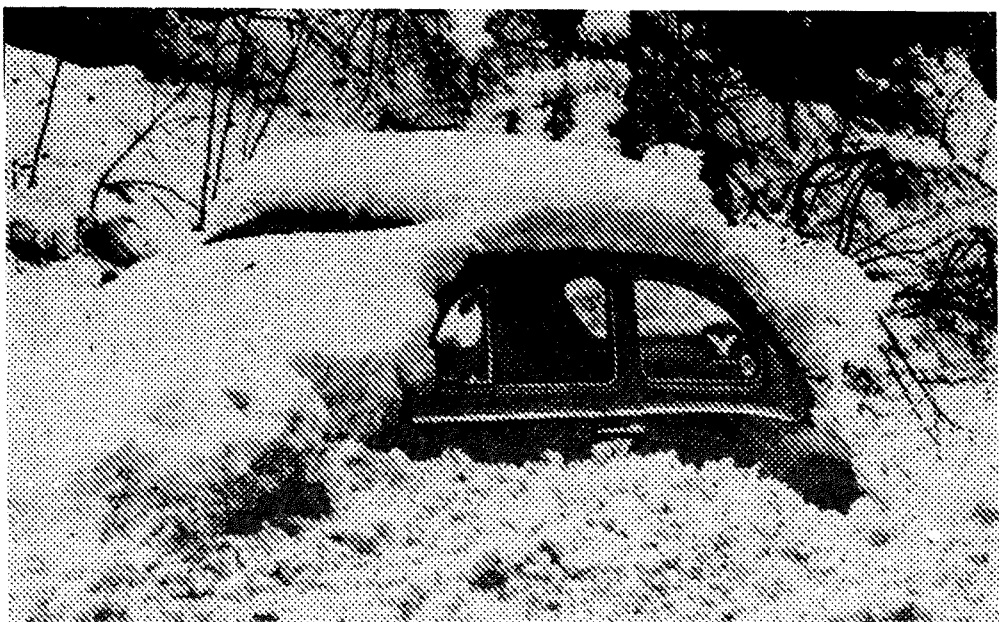
Sobotni sneg nas je znova presenetil

Še dobro, da ni nasul snega po vseh naših cestah in je samo na doljenjski magistrali in njenih

mirovali, v njih pa ljudje nečloveško zmrzovali.

Med potniki so bili tudi otroci in starejši ljudje, ki se niti z jokom in kletvicami niso mogli uspešno rešiti iz klešč neskončne vrste avtomobilov.

Pa se v vseh teh desetih in večurah prisiljenega zastoja, ki se na naših cestah ne sme nikoli več ponoviti, ni našel nihče iz krajevnih skupnosti tistih vasi, ki so ob avtocesti, da bi premrlim potnikom postregli s skodelico toplega čaja, koščkom kruha..., da bi lažje dočkali nedeljsko jutro, vse

kar naprej slaba založenost s kavo, premogom in mesom prav nič ne preseneča.

Sredi prejšnjega tedna je v Novem mestu kar naenkrat zmanjkalo soli. Dober glas seže v deveto vas, pravijo, slab pa še dlje. Dva ali tri dni zatem se je »hajka« za soljo ponovila v številnih slovenskih mestih in vaseh.

Enako je bilo s pralnimi praški. Komaj se je vest o pomanjkanju pralnih praškov uspela razširiti med tovrstno manj obveščene občane, pralnih praškov v naših trgovinah že ni bilo več. Kruta in neverjetna resnica.

Slovenci smo, kar zadeva nakupe v sosednji Italiji, postali zmernejši, zdaj pa se marsikateri namenja na dolgo pot samo zaradi pralnega praška, ki je dražji od našega domačega, seveda kadar ga imamo.

Italijanski trgovci si zopet manejo roke. Trgovina s pralnimi praški zopet cveti. Pa ne samo to! Ponujajo nam limone in mandarine, olje, sol in belo moko kot v posmeh,

vzporednicah dokazal, kako smo nemočni samo proti 30 centimetrov debeli snežni odeji.

Stotnja avtobusov, tovornjakov in dvajset kilometrov dolga železna kača osebnih avtomobilov je bila več kot deset ur vkleščena tam med klaneci na avtocesti med Šmarjem Sap in Trebnjem.

Noč med soboto in nedeljo je bila prava agonija prometa na tem delu naše prve avtoceste ob sladkem spanju tistih, ki so za varen promet odgovorni, če odštejem tisto peščico miličnikov, ki so se z nadčloveškimi močmi trudili znova urediti promet. Zadržega s časom, paniko, zasneženo cesto in kilometri, ki so še čakali vozniške, je marsikaterega spravila v obup.

Na tisoče ljudi je bilo še nedeljsko jutro ujetih na cesti. Mnogi tudi v jarkih. Noč pa je bila mrzla in snežilo je neprenehoma. Za ogrevanje avtomobila ni bilo goriva, saj ni nihče mogel vedeti, koliko ur bo še potreboval, da bo prišel do prve črpalke. Zameteni avtomobili so

tja do popoldneva, ko je končno počasi le krenilo.

Kje so bile enote civilne zaštite, rdečega križa? To je bila izjemna prilika, da se ponovno izkaže naša pripravljenost pomagati človeku v nesreči, o kateri toliko govorimo. Nihče izmed številnih prebivalcev vasi ob avtocesti ni priskočil na pomoč. Ko je sredi dopoldneva prenehalo snežiti, so se v »varni« razdalji od avtoceste tu in tam zbirali domačini in opazovali dogodke pred seboj in nihče med njimi se ni vprašal, če ti ljudje tam na zasneženi cesti sploh potrebujejo kakšno pomoč.

Naj bo karkoli že, tokrat je odpovedalo prav vse. Pa vendar, če nam je zagodla narava in tehnika, ne bi smel odpovedati človek!

Nič nas ne sme presenetiti, pravimo, pa nas vedno znova kaj preseneča. In če nas je presenetil sobotni sneg, nas ne bi smeli presenetiti ljudje, ki živijo ob avtocesti, s tem, da niso prav nič naredili.

Tone Urbas

Osemdeset let delovanja Zgodovinskega arhiva Ljubljane

Visok delovni jubilej

Pred dnevi je predsednik SFR Jugoslavije tovariš Josip Broz Tito odlikoval ob osemdesetletnici obstoja Zgodovinski arhiv Ljubljane z redom zaslug za narod z zlato zvezdo. Vse od prvih začetkov, ko je v takratnem Mestnem arhivu začel s tem delom Anton Aškerc (1898), pa do današnjih dni je arhiv marljivo in vestno zbiral gradiva, dokumente in vse, kar bo koristilo (in že desetletja koristi) spoznavanju naše preteklosti.

O delu, nalogah in pomenu arhivske dejavnosti nam je upravnik Zgodovinskega arhiva Ljubljane dr. Jože Žontar povedal tole:

Mestni arhiv ljubljanski je nastal v času, ko so se zgodovinska preučevanja že močno poglobila, črpajoč svoje znanje iz vseh virov, ki morejo pojasnjevati dogodke v preteklosti. Kritično zgodovinopisje pa je dokončno priznalo pomen arhivskega gradiva kot prvega zgodovinskega vira. Spoznali so, da za tekoče poslovanje namenjeni spisi bolj neposredno pričajo o nekem dogodku, kot večinoma prikrojena, in zato nezanesljiva pripovedovanja sodobnikov. Poleg tega se je začelo uveljavljati tudi zanimanje za gospodarsko in socialno zgodovino in za druge zgodovinske panoge, ki so pri svojih preučevanjih skoraj v celoti navezane samo na izvirno arhivsko gradivo. S tem v zvezi se je vse bolj uveljavljalo tudi spoznanje o zgodovinski vrednosti mestnih arhivov.

Večinoma so začela od konca 19. stoletja dalje nastajajoča lokalna muzejska društva zbirati tudi starejša arhivska gradiva mest. Do posebnega razvoja pa je prišlo v Ljubljani, kjer je mestna občina ustanovila mesto mestnega arhivarja in na to mesto postavila Antona Aškerca, prvenstveno kot podporo tedanjemu vodilnemu slovenskemu pesniku. Aškerc pa je videl v svojem poklicu redno službeno obvezo, tako da je v tem času doživel mestni arhiv svoje prvo obdobje stalnega oskrbovanja.

Tako začenja prvo časovno obdobje v razvoju Mestnega arhiva ljubljanskega, ki je bil poleg prvotno deželnega arhiva pri Deželnem muzeju v Ljubljani eden izmed dveh arhivov na Slovenskem, ki se jima je šele leta 1932 priključil nato banovinski arhiv v Mariboru. Vsi trije arhivi pa so delovali v sila skromnih razmerah in so do druge svetovne vojne šteli skupno le tri arhivarje.

Novo obdobje v organizaciji arhivske službe v Sloveniji začenja v letih 1954 do 1956, ko so nastali še nadaljnji samostojni mestni arhivi. Organizacijsko in kadrovske širjenje arhivov pa je terjalo dvig same strokovne ravni. Od tedaj dalje je moč govoriti o pravih začetkih arhivistike pri nas. Ravno na tem področju pa je bil tedaj Mestni arhiv ljubljanski, katerega vodstvo je prevzel dr. Sergij Vilfan, v polni meri udeležen pri polaganju temeljev slovenske in jugoslovanske arhivistike sploh. Ta arhiv je leta 1959 kot prvi arhiv ne le v Sloveniji temveč tudi v državi objavil splošni pregled svojih fondov.

Nove pomembne naloge so prišle na Mestni arhiv Ljubljane tudi po letu 1966, ko je bilo treba na načelih tedaj sprejetega zakona o arhivskem gradivu in o arhivih pokriti celotno območje Slovenije z mrežo regional-

nih arhivov. Tako je do leta 1973 pre-rastel ljubljanski arhiv, ki se je začel tedaj imenovati Zgodovinski arhiv Ljubljane, v zavod, ki pokriva ne le ljubljansko regijo, marveč tudi Gorenjsko, Dolenjsko in Belo krajino, skupno torej 24 občin.

Obsežno območje arhiva terja decentralizacijo dela v določenem obsegu. Zato ima arhiv svoje enote tudi v Kranju, Škofji Loki, Idriji in Novem mestu. S tem se želi doseči tudi to, da se celotno gradivo ne koncentrirajo le v Ljubljani, in da so delavci arhiva bližje organom, delovnim in drugim organizacijam, od koder prevzema arhiv svoje gradivo.

Brez dvoma ni mogoče primerjati stanja arhiva pred 80 leti s sedanjim stanjem, niti ni mogoče primerjati stanja s časom z nekaj desetletji za nazaj, ker na obsežnih območjih arhiva takrat še ni bilo organizirane arhivske službe, pa tudi arhiv ne prevzema in ureja le gradiva, ki nastaja pri mestni upravi, marveč tudi od delovnih organizacij, političnih organizacij, društev in drugih. Tudi kar zadeva prostore in kadre, so bili doseženi v Ljubljani v času po osvoboditvi, na območjih izven Ljubljane pa v zadnjih letih, določeni napredki, toda doseženo stanje še zdaleč ne predstavlja potrebne osnove za normalno delo. Zlasti pereče je vprašanje prostorov za skladišča v Ljubljani, kjer že več kot 15 let arhiv ne more prevzemati nobenega gradiva. Nemajhne napore pa vlaga arhiv tudi v razvoj arhivističnega raziskovalnega dela, kajti metodologija dela, ki se je izoblikovala za gradiva iz 19. stoletja, pa še tudi za gradivo iz časa stare Jugoslavije, ni več ustrezna za sodobno gradivo, ki ga je v arhivu največ. To pa je zelo zapleteno in raznoliko, mimo tega pa nastaja v vse večjih količinah. Ni se lahko odločiti, kaj bi bilo treba hraniti, da bi zagotovili tudi bodočim raziskovalcem potrebne vire ne le za preučevanje naše preteklosti, bližnje in daljnje, prav tako pa za preučevanje sedanjosti.

Naša družba se dobro zaveda pomena arhivov, in jim zato pripisuje velik pomen. Ne nazadnje jim gre ta pomen tudi zato, ker so vereni pomniki njenih naporov, prizadevanj in hotenj.

Red zaslug za narod z zlato zvezdo, s katerim je odlikoval predsednik republike ob jubileju zgodovinski arhiv Ljubljane, je tudi eden znakov družbenega priznavanja naporom arhiva.

Dodamo naj še to, da je dosegel arhiv pomembne uspehe tudi pri preučevanju zgodovine Ljubljane in sploh pri pospeševanju krajevne zgodovine na Slovenskem.

Narodnoosvobodilni odpor se je začel na Primorskem pravzaprav že kmalu po končani prvi svetovni moriji, ko so italijanski okupatorji na vsakem koraku začeli opozarjati uporno ljudstvo, da so zdaj oni gospodarji te zemlje in ljudi. Toda organiziranemu odporu primorskega ljudstva je dala temeljitejšo osnovo in bolj sprejemljive ter odločne cilje šele narodnoosvobodilna vojna.

Žrtve so bile ogromne, vendar ne zaman. Čeprav so bile fašistom vedno v napoto slovenske šole, slovenska kulturnoprosvetna društva in sploh vse, kar je govorilo in v srcu čutilo, da je slovensko, kljub prizadevanju niso nikoli uspeli zatreti slovenstva, ponosa teh zatiranih primorskih ljudi.

Slovenski jezik je bil prepovedan, petje tudi. Ovađuhov je bilo veliko. Z odloki so spreminjali slovenske priimke v italijanske. Tudi vasi, naselja

»Veliko smo že naredili in še veliko nas čaka«, pravijo domačini v Kazljah, nedaleč od Sežane

Delovne roke so njihovo bogastvo

Kako kaznovati uporni narod na sežanskem, je bila poglavitna skrb fašistov. Ko z umori in žrtvami nedolžnih ljudi niso dosegli pokornosti, so se lotili požiganja vasi.

Zagorele so Kalje, Ravne, Selo, Gradišče pri Štjaku, Kozjane, Mali dol, Lukovec, Komen, Tomačevica, Dolenje Vreme, Artviže, Tatre, Ostrovica, Brezovo brdo in še številna druga naselja in vasi.

»Tretjega marca je bilo,

je za partizane. Svetoval sem mu, naj ne prizna, četega res ni počel. Tudi sam sem se, ker sem dobro razumel in govoril italijansko, potegnil zanj, vendar so me kmalu naglani iz sobe. Alojza pa so mučili. S škarjami so mu celo rezali jezik. Molčal je do smrti. Ubili so ga le nekaj deset korakov od tam, kjer je po strelu v tilnik obležal ovčar domačin Pavel Vran.

Vse nas ostale pa so

položili v kapelo. Ko smo se vračali z mrtvim ovčarjem, smo srečali vsega krvavega kovača Alojza, ki so ga gnali v tisto smer, kjer so ustrelili Pavla.

Kmalu zatem smo tudi mi zaslišali strele, ki so nananili Lojzetovo smrt.

Z nami niso vedeli sprva kaj početi. Zbasali so nas v tovornjak in nas odpeljali na zaslišanje v Sežano, od koder smo se

določili za delovni bataljon.

Četrtega marca 1943 se je požig vasi nadaljeval.

Ze zgodaj zjutraj so pridrveli v vas na enajstih tovornjakih, štirje so zavili na enako delo v Veliko Polje. Prva je drugi dan zagorela domačija Rudolfa Zgurja, v kateri je bila začasna šola. Tej so sledile še ostale. Zgorela so tudi številna gospodarska

Uspeli so in danes so vsi krajanji ponosni ne samo na svoj kraj, temveč tudi na delo, ki je plod njihovih žuljev in prizadevanj.

Nič jih ne moti deset kilometrov oddaljeno občinsko središče, saj do Sežane redno vozijo številni delavski, šolski in avtobusi rednih linij.

Skrbi jih le njihova trgovinica, ki je odprta le tri ure na dan in ji grozi ukinitvev. »Če že nimamo zdravnika oziroma ambulante v vasi, vodovoda in telefona, naj nam vsaj to trgovinico pustijo«, moledujejo krajanji, saj vsak dan po kruh v Sežano pa res ne morejo, čeprav si večina krajanov prav v Sežani služi svoj vsakdanji kos kruha.

Za svoj kraj so krajanji Kazelj že veliko naredili.

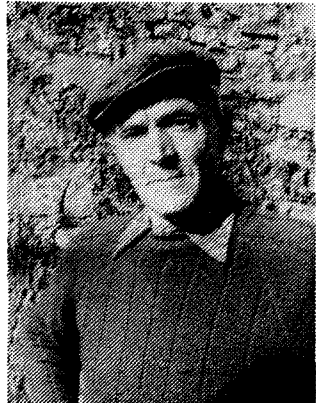
Ni jim žal ne denarja ne žuljavih rok, kadar gre za napredek njihovega kraja. Ni dolgo tega, ko so preuredili tudi kulturni

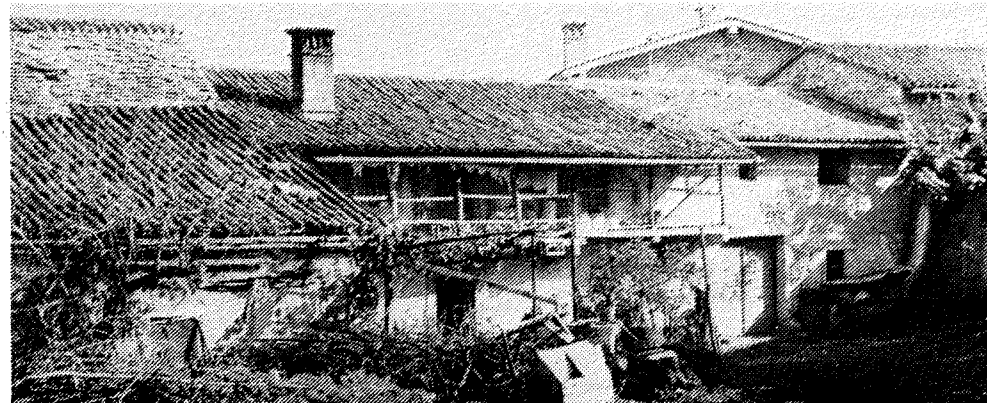
Vlado Novak-Kjudrov

Rudolf Žvab-Kovačični

Alfonz Kjuder-Odamkin

Markotova domačija je bila prva, ki je zagorela v Kazljah

in krajevne oznake so dobivale italijanska imena. Celo na nagrobnih spomenikih so zahtevali italijanske napise.

Sleherno nasilje rodi odpor. Tudi na Primorskem ni izostal. Kljub velikim žrtvam.

Toda 27. avgusta leta 1941 so že pojavi v Gornji Branici prva skupina partizanov, ki jo je na čelu z Ervinom Dolganom-Janežom in še šestimi borci poslal CK KPS iz partizanskega logorja na Mokrcu. Temu prihodu so kaj kmalu sledile tudi prve akcije. Skupine borcev so porušile progo na Kremeniku med Štanjekom in Koprivo. Pod vodstvom Antona Šibelje-Stjenke je bila ustanovljena Kraška četa. Hkrati z rastjo oboroženih sil so rasle in se krepile tudi organizacije OF.

Okupator je na vsakem koraku čutil, da v teh krajih, med temi ljudmi ni zaželjen. Zavedal se je, da bo lahko le z nasiljem krotil uporno ljudstvo.

Zagorele so vasi

Samo iz območja sežanske občine je za svobodo žrtvovalo svoja življenja kar 251 borcev, 85 občanov je umrlo v raznih taboriščih in kar 73 talcev je padlo pod streli fašističnih hord.

leta 1943. Ni še odbilo poldan v zvoniku domače cerkve, se še dobro spominja Vlado Novak-Kjudrov iz Kazelj, »ko so partizani napadli skupino italijanskih vojakov, ki so peljali hrano iz Štorij v svojo postojanko v Kazljah, ki je štela od 30 do 40 mož. Pri tem napadu so bili ubiti trije ali štirje italijanski vojaki. Maščevanje je bilo hitro in silovito. Po dobri uri so že pridrveli v vas trije polni tovornjaki italijanskega vojaštva. Lotili so se Markotove domačije. Kmalu je zagorelo gospodarsko poslopje. Iz hiše so privlekli Alojza, brata gospodarja te kmetije, ki je bil po poklicu kovač. Sredi vasi so ujeli še brata Stanislava in Franca Pupisa, Alojza Viteza...«

»Doma sem bil«, pripoveduje Rudolf Žvab, »ko me je fašist s kopitom udaril po glavi, da sem padel na dvorišče. Od tu so me z brcami premetali na cesto, me uklenili skupaj z ostalimi vaščani, nas postavili pred zid, pred nas pa skupino vojakov, ki je imela ukaz, naj nas takoj postrele, čim bo kateri spregovoril ali se pramaknil. Stali smo mirno in zrlji smrti v obraz. Zatem so nas naglani v župnišče in nas zasliševali. Od soseda Alojza, ki je bil kovač, so hoteli priznati, da je popravljal orož-

naglani v cerkev in kmalu zatem na vaško pokopališče. Nam bodo ukazali kopati grob, smo se spravevali. Pa so nas poslali, pod stražo seveda, iskat truplo ovčarja Pavla. Prinesli smo ga v cerkev in

po srečnem naključju po nekaj dneh vrnili v požgano vas, razen Stanka in Franca Pupisa, ki so jih odpeljali proti Raši, nedaleč od vasi in ju zverinsko pobili z noži in koli ter brcami, Viteza in Orla pa

poslopja in živina v njih. Vaščani so se razbežali in si iskali streho nad glavo, kjer so vedeli in znali. Toda klicalo jih je delo na polju, kajti nekako se je moralo preživeti tudi te najhujše trenutke njihove zgodovine.

»Petega marca, dan po požigu«, pripoveduje Vlado Novak, »so prišli še po mene. S še štirimi vaščani smo morali na Rašo po ubita brata Stanka in Franca. Naložili smo ju na voz in odpeljali na domače pokopališče.

Nikoli ne bom pozabil tega trenutka, ko sem zagledal mlajšega Stanka, ko je v smrtnem krču še zadnjič objel svojega starejšega brata in ob njem izdihnil.«

Vse kar imajo, je delo njihovih rok

Po končani vojni so se nekateri domačini začeli vračati v svoje požgane domove. Obnova vasi je zahtevala veliko dela, čeprav so takoj v letih po vojni priskočili na pomoč tudi Angleži, kajti takrat so bili kraji okoli Sežane pod cono A. Pomoč je bila kratka in zanesti so se morali na delo svojih rok.

dom, kjer so dobili prostor za sestanke borčevske in drugih organizacij, najmlajši pa prostor za malo šolo.

Ureditev pokopališča je njihova prihodnja skrb in naloga. Tudi telefon si močno želijo. In prav tako, kot so si v potu svojega obraza in z žuljavimi rokami uspeli spremeniti podobo svojega kraja, bodo zagotovo uspeli tudi v načrtih, ki so, kot je še posebej poudaril tajnik krajevne organizacije ZB Kazlje Alfonz Kjuder, resnični odraz želja in hotenj njihovega kraja in krajanov, ki so vedno pripravljeni še veliko žrtvovati za napredek svojega kraja.

Pred petnajstimi leti so krajanji in krajevna organizacija ZB Kazlje postavili v vasi spomenik padlim borcem in talcem. Ze vrsto let načrtujejo postavitve spominskega obeležja umorjenima bratoma Stanku in Francu Pupisu v Raši, nedaleč od vasi, kar bo pomenilo nov dokaz, da sleherni, ki je daroval svoje življenje, ni padel zaman, da njihova dela še živijo med ljudmi, med tistimi, ki so jih poznali in delali z njimi, in tudi med mladimi generacijami vaščanov, ki prihajajo za njimi.

Tone Urbas

Spomenik padlim borcem in žrtvam fašizma, ki so ga postavili krajanji Kazelj pred petnajstimi leti

V OGLED IN RAZMIŠLJANJE

Film o španski
državljanski
vojni

Četrtek, 1. novembra, zvečer. Na dan tihih, otožnih spominov je tudi televizija utišala svoj spored. Celo ti-
sta, ki je rada zelo glasna, hrupna.

Koprška. Ob skrbno in spoštljivo izbranim jugoslovanskem televizijskem sporedu je celo dosegla vrh s posredovanjem enkratnega dokumentarnega filma Frederica Rossiffa »Umreti v Madridu«.

Rossiff je jugoslovanskega rodu.

Leta 1922 se je rodil v Crni gori, ustvarja pa za francosko kinematografijo, ki mu je leta 1963 prav za film »Umreti v Madridu« izrekla tudi svoje najvišje priznanje, nagrado »Jean Vigo«.

»Umreti v Madridu« je film o španski državljanski vojni; posvečen je vsem vojnim dopisnikom, fotoreporterjem in snemalcem, ki so padli v njej. Da to niso bili ljudje tretje ali četrte novinarske kategorije, pričujejo v filmu njihovi ohranjeni posnetki.

(Ne nazadnje se velja spomniti, da je s španskih revolucionarnih front kot vojni dopisnik poročal celo Ernest Hemingway in našel na njih snov za enega svojih najlepših romanov »Komu zvoni«.) Lahko bi rekli, da je vse, kar je tedaj v Evropi in v svetu razmišljalo in čutilo, s srcem in razumom zaznavalo, moralno stopilo na stran španskih borcev za demokracijo. Toda vsa ta moralna sila je bila preskromna spričo umazanega paktiranja nacionalističnih velesil, ki so izrabile špansko državljansko vojno za »generalko« velikega svetovnega spopada, v njej preizkušale svoje vojake in svoje orožje.

Strokovno gledano je »Umreti v Madridu« tako imenovani arhivski film. Gradi iz dokumentarnih posnetkov in jim ne more dodajati iz svoje kamere. Režiserja takšnega filma čaka zahtevna, zapletena in tudi zelo dolgotrajna naloga pregledovanja vseh ohranjenih dokumentov, njihovega odbiranja in organiziranja odbranega v sporočilo, ki naj se dotakne gledalca. Zagotovo je Frederic Rossiff to nalogo odlično opravil. Odločil se je za dva ugledna sodelavca: za sliko, za razpoložensko povezavo med dokumentarnimi fragmenti je skrbel Georges Barsky, z glasbeno spremljavo je film požlahtnil Maurice Jarre.

In zgodilo se je tisto, kar se je moralo zgoditi: filmska kamera s svojimi 24 sličicami, ki jih posname v sekundi, je postala močnejše orožje od Frankovih, Mussolinjevih in Hitlerjevih strojnic, ki so (resda ne vem prav natančno) izstrelile lahko prav toliko ubijalskih nabojev v istem drobcu časa. Postala je moralno orožje borcev proti nasilju, bojnikov za zarjo jutrišnjega, svobodnega dneva, ki pa so jo tako kmalu in tako usodno prekrile nevihte druge svetovne vojne.

Rossiffova spremna beseda v filmu je nevsiljiva, nikogar ne prepričuje, naj verjame povedanemu. Ostaja le pojasnilo sliki, ki je že sama po sebi dovolj zgovorna, saj je stkana iz tenkega, čutečega opazovanja in iz globokega svobodnjaškega, revolucionarnega čutenja.

Španija na pragu usodnega spopada: revna, zapuščena, nepismena, izkoriščana od države in cerkve, Španija na prepihu srednjega veka in 20. stoletja. (Kaj bi to moglo bolje pokazati kakor posnetki pompozne procesije, v kateri še korakajo inkvizitorji s svojimi zlovesčimi ošiljenimi belimi pokrivali in se v njej pod težo svetniških kipov potijo nosači – težaki?) Španija obupancev, in zato borcev, ki so šli v boj, ker v njem, revni, kot so bili, niso imeli kaj izgubiti. Dobili so dvignjeno, v pest stisnjeno desnico, dobili so široko mednarodno solidarnost, materialno izraženo v sodelovanju internacionalnih brigad. Dobili pa so tudi italijanske in nemške bombe, ki so zdesetkale civilno prebivalstvo, ga potisnile na rob smrti in lakote, toda nikoli čez mejo človeškega poguma in dostojanstva. Kamera vztraja na obrazih, na pogledih. Sviri s pobitimi, mučeniško iznakaženimi trupli. Joka nad njimi z dežjem. Tragično velika je, ob njej se nehoti spomniš partizanskih posnetkov mojstra Petka s križevega potu Štirinajste divizije...

Svoje sporočilo o španski kalvariji sklepa film s posnetki paradnega vkorakanja Franka v prestolnico in obenem s prikazom umika mednarodnih brigad: koliko več ponosa je v tem umiku kakor v zavzetju oblasti. Tisti, ki so odhajali, niso odšli kot poraženci. Zanje je bil to le predah, premik na naslednjo fronto, ki se je v vsej svoji razsežnosti že odpirala. Pripravljeni so bili s špansko izkušnjo nanjo in na zmago na njej. Svoje najboljše sobojevnike pa so pustili španski zemlji.

Samo nekaj bi očitati temu prelepemu filmsko – televizijskemu srečanju, ne da bi seveda hoteli z ugovorom posegati v programske sheme in naloge tako svojevrstne televizije, kot je obmejna, dvema narodnostima namenjena koprška.

Film s francoskim komentarjem je bil italijansko podnaslovljen. Ali ne bi bilo mogoče ta mojstrski dosežek napredne filmske misli posredovati tako, da bi bil razumljiv tudi tisti večini naših gledalcev, ki italijanščine ni večša?

Stanka Godnič

RAZSTAVE

Borci za severno
mejo

»Če v onih časih ne bilo bi nas, še večji kos slovenske zemlje bi utrgal tuji plaz«

(Miha Klinar)

Razstava Muzeja narodne osvoboditve Maribor z dokumentarnim prikazom boja za severno mejo 1918/19 na območju štajerskega obmejnega poveljstva, ki je bila odprta 10. oktobra letos v razstavišču Arkade, bi potrebovala dopolnitev z razstavo dokumentov iz bojev na drugih odsekih slovenske severne meje 1918/19. Žal takšna dopolnitev ni bila mogoča. Zato se je predsedstvo republiškega odbora Zveze prostovoljcev za severno slovensko zemljo 1918/19 v sporazumu z upravo Narodnega muzeja v Ljubljani odločilo, da se razstava Muzeja narodne osvoboditve Maribor dopolni le z zgoščenim prikazom zgodovine, ustroja in dela zveze, ki združuje šestindvajset občinskih organizacij – organizacije, ki jo je ob šestdesetletnici bojev za severno slovensko mejo odlikoval tovariš Tito z redom zasluge za narod z zlatimi žarki. Gre za organizacijo skoraj samih osemdesetletnikov, ki šteje 1293 članov – ta trenutek seveda, kajti malodane vsak dan je eden manj.

O organizaciji v luči razstave »Boj za Maribor in severno mejo 1918–1919 na območju štajerskega obmejnega poveljstva« bo spregovoril tudi pričujoči zapis.

Borci za severno slovensko mejo 1918/19 smo se že leta 1920 poskusili organizirati v organizacijo koroških prostovoljcev in sicer kot odsek društva jugoslovanskih dobrovoljcev (solunskih).

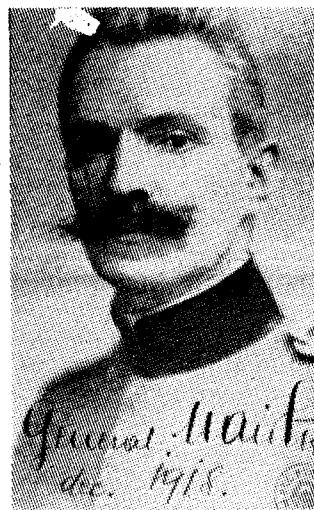
Zaradi spora idejnopoličnega značaja z vodstvom tega društva poskus ni uspel.

Ohranjenih je še 106 pol z osebnimi podatki članov te organizacije. Pisani eno leto po končanih vojaških bojih na Koroškem, torej še s svežim spominom nanje, so ti podatki za zgodovinarje dragocen vir. Nekaj teh pol je razstavljenih. Med njimi sta tudi ciklostilni spis Franca Štaudekerja in moj članek, ki opisujeta nadaljnje prizadevanje za organiziranje teh borcev. Prvi je to poskusil general Maister. Njegova organizacija je zajela predvsem borce, ki so se borili pod njegovim poveljstvom. Po pripravi za širšo organizacijo, je bila leta 1935 ustanovljena Legija koroških borcev, v kateri so bili predvsem Slovenci, pa tudi Hrvati in Srbi.

Odnos takratne Jugoslavije do borcev za severno mejo je bil zelo mačehovski in šele leta 1940 jim je bila podeljena in le redkim izročena »spomenica za borbe za oslobodenje severnih krajev Jugoslavije 1918/19«. En tak, redek primer je razstavljen tudi na tej razstavi. Na priznanje gospodarskosocialnega značaja se je spo-

mnila šele socialistična Jugoslavija.

Povedati je treba, da se je osvobodilne vojne 1941/45 udeležilo mnogo članov Legije koroških borcev, kot partizani in kot terenski politični delavci. Povečini so bili to spet prostovoljci, saj so bili že toliko stari, da jih ni zajela mobilizacijska obveznost Glavnega poveljstva osvobodilne vojske in partizanskih odredov z dne 11. septembra 1943. Nemški okupator je borcev prosto-

General in slovenski pesnik Rudolf Maister, poveljnik štajerskega obmejnega poveljstva

voljcem za severno slovensko mejo 1918/19 poleg komunistov posvečal posebno »pozornost«. Razstavljeni so tudi lista Maistrovih borcev, ki jo je sestavil mariborski nacistični Sicherheitsdienst. Od 14 tržiških prostovoljcev, ki so šli z menoj na Ljubelj in naprej na Koroško, sta bila dva ustreljena kot talca, eden je bil izseljen. Mene so iskali, a sem se, opozorjen od slučajnega prisluškovalca nekega pogovora na tržiški občini, pravočasno umaknil. Premalo je raziskano, kako je bilo po drugih krajih, na Jesenicah in na Ravnah.

Po drugi svetovni vojni je bila pri mariborskem okrajnem odboru Zveze borcev NOV organizirana sekcija borcev za severno mejo, imenovana tudi sekcija Maistrovih borcev, ki je že leta 1956 začela z akcijo za proslavo štiridesetletnice bojev za severno mejo. Naj povem, da je bil dve leti kasneje odkrit v Mariboru spomenik »borcem za severno mejo 1918/19«, kamnit blok z reliefno upodobitvijo skupine borcev z Maistrom v sredini, blizu 300 borcev pa izročena spomenica »kot priznanje za njegovo patriotsko zavest in borbenost, ki jo je pokazal kot prostovoljec v bojih za osvoboditev Maribora in obrambo severnih mej Slovenije od novembra 1918 do februarja 1919«. To spomenico je dobilo skoraj 1500 bor-

cev in en izvod le-te si lahko ogledate tudi na razstavi. Končno je prišlo s pomočjo Franca Leskoška-Luke, nekdanjega koroškega prostovoljca 15. maja 1966 do ustanovnega občnega zbora današnje Zveze prostovoljcev borcev za severno mejo 1918/19. Statut, sprejet na tem zboru, je bil dopolnjen na rednem občnem zboru 11. novembra 1971, na rednem občnem zboru 14. marca 1976 pa usklajen z novimi zakonskimi predpisi o društvih. Naj opozorim na tretji člen statuta, ki se glasi: »člva in neguje moralnopolični lik prostovoljca borca za severno mejo 1918–1919 in da prenaša tradicije teh borcev na potomce«.

Ta razstava je torej pretežno razstava dokumentov o izpolnjevanju nalog, določenih v tem članu; po večini so to dokumenti, opremljeni z napisi in ne potrebujejo nadaljnje razlage.

Morda bi opozoril še na dejstvo, da zdaj general Maister v Mariboru nima spomenika... da so razstavljeni literaturo o bojih za severno mejo 1918/19 napisali člani naše zveze, in da manjkajo številni spominski članki, ki so bili natisnjeni leta 1968 v Tovarišu; na spominskih značkah in medaljah, ki jih bodo dobili člani naše Zveze, pa so verzi Mihe Klinarja: »Le v onih časih ne bilo bi nas, še večji kos slovenske zemlje bi utrgal plaz«.

Od nekaj razstavljenih resolucij, ki smo jih sprejeli na naših zbiorih, naj opozorim na resolucijo, sprejeto na jubilejnem zboru 15. junija letos, v kateri je med drugim zapisano: »Dokler ne bo Avstrija pokazala volje in moči, da prepreči delovanje takšnih nemškonalističnih organizacij, kakor je Heimdienst, toliko časa bomo videli v Avstriji nemško nacionalistično, germanizatorično, nasproti Slovincem, Jugoslovijci, imperialistično razpoloženo državo.« Objavila sta jo oba slovenska tednika v Celovcu, čeprav smo jo poslali izrecno samo kot informacijo. Zelo ugleden koroški Slovenec nam je posebej za to resolucijo poslal čestitko. Pri nas je to resolucijo objavil TV-15. Mislim, da bi bilo treba njene ugotovitve resno upoštevati. To sem opozoril tudi na otvoritvi razstave, ki je bila prav na dan, ko je slavila najbolj množična avstrijska organizacija, koroški Heimdienst, devetinpetdesetletnico zmage nemškega imperalizma nad Slovenci.

Ta skromni informativni zapis o delu naše organizacije naj sklenem s še enkratnim opozorilom na razstavo »Boj za Maribor in severno mejo 1918/19 na območju štajerskega obmejnega poveljstva«, ki bo v razstavišču Arkade na ogled do 20. novembra.

Lojze Ude

O naši knjigi

LEŽKE BELEŽKE BELEŽ

SLOVENJ GRADEC

Priznavalnine rešene, le denarja ni za vse

Zadnje čase je bila za slovenjgraške borce in njihovo organizacijo ena temeljnih nalog urejanje zdravstvenega varstva članov. V sodelovanju s Koroškim zdravstvenim domom v Ravnah na Koroškem, temeljno organizacijo združenega dela v Slovenj Gradcu, so zadevo rešili z ustanovitvijo samostojnega dispanzerja za borce, kjer so enkrat tedensko pregledali deset borcev, s prvim oktobrom pa dvakrat tedensko. V sredini oktobra so dobili še posebno ambulanto za zobozdravstvo, kamor lahko prihajajo borci enkrat na teden. Specialistične preglede, ki jih ni malo, opravljajo v slovenjgraški splošni bolnišnici.

Urejeno zdravstveno varstvo je bilo edini večji problem, s katerim so se koroški borci soočali domala vsa leta po osvoboditvi, če ne upoštevamo še nekaj manjših težav, tako na primer zaplete okoli stanovanj, priznavalnin in podobno, s čimer se pač srečujejo vse borčevske organizacije. S stanovanji danes v tej občini nimajo več problemov, le kmetje borci se še vedno pritožujejo, da ne morejo dobiti posojil za obnovo starih poslopij. V občini so na dobri poti, da prej ko slej uredijo tudi to v dogovoru s samoupravnim stanovanjsko skupnostjo. Težko razumljivo je, da kmet borce lahko dobi posojilo za gradnjo ali obnovo hleva, posojilo daje kmetijska zadruga, za stanovanjsko stavbo pa ne. O tem so slovenjgraški borci razpravljali tudi na skupščini republiškega odbora ZZB NOV.

Kot povsod, se tudi v slovenj Gradcu znova in znova spopadajo z večno se ponavljajočimi postopki za obnovitev priznanja dvojnega štetja dobe, preživele v narodnoosvobodilni vojni, čeprav gre le za redke, povsem osamljene primere. Borci so predlagali republiškem odboru, da bi ta proces naposled le prekinili. Resnejše pri tem je, da imajo sicer zadovoljivo rešene priznavalnine, ne pa tudi dovolj polne vreče, iz katere bi bilo mogoče zadovoljiti vse. Seveda ne gre za nikakršne socialne probleme, kljub temu pa se pojavlja vprašanje enakosti.

Tudi sicer je dejavnost koroških borcev zelo široko razvejana in sega predvsem na področje ohranjanja tradicij narodnoosvobodilne vojne, kjer so storili marsikaj, četudi z vsem niso in ne morejo biti zadovoljni. V njihovi občini imajo domicil 2. slovenska narodnoosvobodilna brigada Ljube Šercerja in 11. brigada Miloša Zidanška pa koroške partizanske enote in aktivisti Osvobodilne fronte šaleškomislinskega območja in naposled še borci za severno mejo, natančneje Krpačeva četa, kar je samo po sebi dovolj za nenehno in seveda temeljito delo. Odbori in podobni teh domicilnih enot zbirajo gradivo, pripravljajo srečanja in podobno, hkrati pa tesno sodelujejo s komisijo za spomeniško dejavnost pri občinski kulturni skupnosti in svetom za ohranjanje tradicij pri občinski kulturni skupnosti in svetom za ohranjanje tradicij pri občinski konferenci SZDL. Semkaj lahko pristajemo akcijo za postavitev precejšnjega števila obeležij in vzdrževanje že postavljenih.

MST

PLANICA POD POHORJEM

Spominsko obeležje

Zadnjo nedeljo v oktobru so pri Perkovem križu nad vasjo Planica v osrčju vedno zelenih in tajinstveno šumečih pohorskih gozdov odkrili spominsko obeležje NOV. Spominske svečanosti se je udeležilo precejšnje število domačinov, zlasti nekdanjih borcev in aktivistov s tega znanega partizanskega območja.

Na slavnosti je govoril Tone Kropušek, ki je obudil spomine na težke čase revolucije, na žrtve, ki so padle na tem območju in s tega območja. Mladina pa je pripravila kulturni program.

FRANJO HOVNIK

MOZIRJE

Delo rezervnih vojaških starešin

Tudi letos, 5. novembra, so rezervni vojaški starešine na seji predsedstva občinske konference Zveze rezervnih vojaških starešin Mozirje ocenili letošnje delo. Glavno vprašanje na seji je bilo idejnopolično in vojaško izobraževanje starešin ter mesto in vloga organizacije v občini. Ugotovili so, da so rezultati izobraževanja vsako leto boljši. Letos je kar 96 odstotkov starešin uspešno opravilo izpite iz obveznega dela programa za starešine. Tudi z udeležbo na predavanjih in drugih akcijah so zadovoljni, čeprav bi bila lahko še boljša.

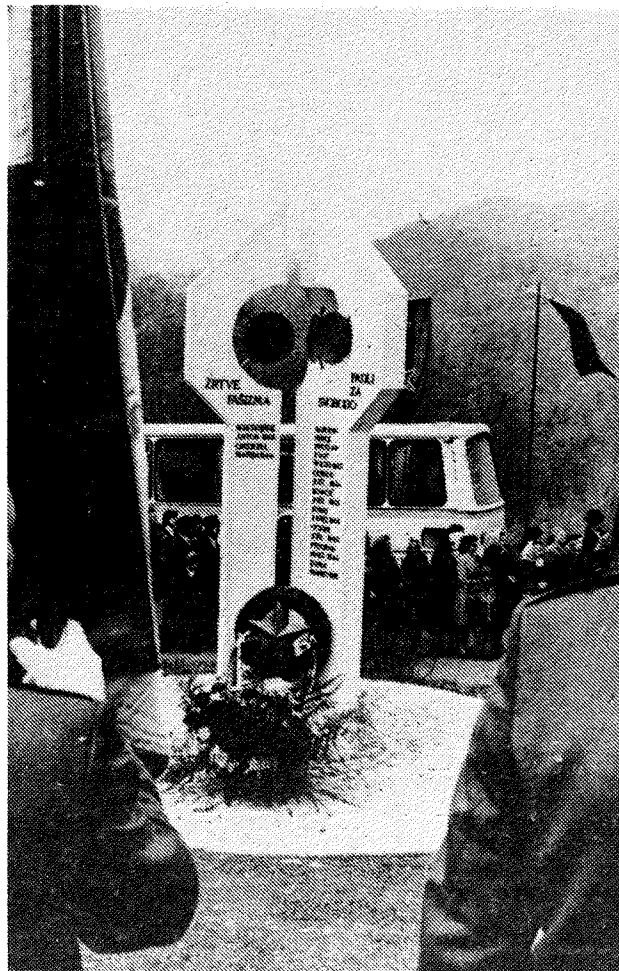
V krajevnih konferencah so se uspeli povezati z ostalimi družbenopolitičnimi organizacijami v krajevni skupnosti, predvsem z borci, mladino, strelci.

Na seji so se seznanili z osnutkom programa dela za leto 1980 in ponovno razpravljali o Titovi ideji kolektivnega vodenja.

FRANC OMLADIČ

PEČICE

Delovno praznovanje

Na žrtve fašizma in padle za svobodo spominja poslej lep spomenik sredi Pečice

Letošnjega praznika občine Brežice so se najbolj veselili prebivalci krajevne skupnosti Pečice-Križe. Najmanjša krajevna skupnost je to v brežiški občini, v celoti pa sodi med manj razvite, saj je brez proizvodnega obrata, pa tudi solo so pred leti izgubili. Otroke sedaj vozi avtobus v Artiče, delavce – iz vsakega gospodinjstva je že kdo zaposlen – pa v Krško, Brežice in Brestanico.

Otvoritev skoraj sedem kilometrov dolge asfaltirane ceste in lepo urejenega krajevnega središča zato zagotavlja Pečicam in sosednjim zaselkom nov življenjski utrip. Vse več mladih že ostaja na domačijah, zdomci se vračajo, v kraju je vse živahnejše. Prihodnja razmišljanja so sedaj usmerjena v cestno povezavo s sosednjo občino Šmarje, v razvoj kmečkega turizma ter v tesnejšo vključitev v spominski park Trebče-Kozjansko-Kumrovec. Tudi znane apnenice in oglarske kope bi veljalo bolj izkoristiti.

Krajani s tega področja Kozjanskega so namreč mnogo prispevali tudi med NOB. O tem priča sedaj tudi lep spomenik sredi vasi, ki ga je zasnoval inž. arh. Franc Filipčič iz Brežic. Postavili so ga v sodelovanju s krajevno skupnostjo Osredok v sosednji šmarski občini. Kar 60 borcev so dali ti kraji, 9 jih je padlo, med njimi tudi narodni heroj Josip Preskar-Boltek.

VLADO PODGORŠEK

KOČEVJE

Obisk študentov iz prijateljskih držav

Študentje iz Toga, Kurdistan, Malija, Bangladeša, Indije, Španije, največ jih je bilo pa iz Iraka, ki živijo in študirajo v Ljubljani, so 3. novembra v dogovoru z občinskim komitejem ZSMS v Kočevju obiskali Kočevje in Bazo 20 na Rogu. V Kočevje se jih je pripeljalo 47. Večina jih že dobro govori slovensko, čeprav je, kot so rekli, naš jezik težak.

V zgodovinskem Šeškovem domu so jih sprejeli mladi iz Kočevja. Član ZZB jim je pripovedoval o zgodovini Kočevja, Zboru odposlancev in NOB. Ogledali so si še muzej in po fotografijah takoj spoznali Edvarda Kardelja, Borisa Kidriča, Franca Leskoška-Luko in ostale. Z velikim zanimanjem so si ogledali razstavljene predmete in dokumente o razvoju ljudske oblasti v Sloveniji.

Mladi iz Kočevja so jih potem vodili še k spomeniku Svobode in OZD-ITAS-Kočevje. Skupno kosilo so potem imeli v domu »Duška Remiha« in se pogovarjali o problemih današnjega in bodočega življenja in študija v Ljubljani. Vsi so bili z organizacijo izleta zelo zadovoljni. Dejali so nam, da je naša domovina svobodoljubna, kar cenijo in spoštujejo. To bodo povedali tudi v njihovih domovinah, ko se bodo po končanem študiju vrnili domov.

PETER ŠOBAR

SLOVENJ GRADEC

Mrtvim v spomin, živim v opomin

Koroška je imela izredno razvejano in hkrati tudi zelo močno narodnoosvobodilno gibanje. Veliko različnih obeležij so postavili v tej pokrajini. Kljub temu v Slovenj Gradcu mislijo, da vendarle še niso storili vsega, in da nekaterim dogodkom niso posvetili ustrezne pozornosti.

Radi bi obnovili spomenik 24 borcem Štirinajste udarne divizije na pokopališču v Podgorju in na novo postavili spomenik padlim borcem Ivanu Petrunu in Adolfu Kraserju, ki sta pokopana v Dovžah pri Slovenj Gradcu, v Doliču pa Francu Rednaku, ki je več ali manj že urejen.

S skromnim obeležjem se nameravajo oddolžiti tudi predvojnemu revolucionarju Zdravku Francetu in padlim skojevcem, na Mali Kopi pa naj bi na zmagovito borbo Zidanškove brigade spominjal manjši spomenik ali plošča. Podobno velja za bunker pri Razborju ter za kraj Pako, kjer je za vedno končalo svojo borbena pot petnajst zavednih ljudi.

Brez opozorila zanamcem sta tudi tiskarska tehnika Kajuh v Šmiklavžu in tiskarna Sova v Mislinji, ki sta med vojno opravili pomembno vlogo pri osveščanju prebivalstva.

Na dostojen spomenik bosta še nekaj časa morala počakati tudi pokrajinski sekretar KP Ignac Volč-Fric, pokopan v Otrobljah, in legendarni komandant Murat v Starem trgu, razen njiju pa še padli pri Smageju in dvojica partizanov na pokopališču v Selah. V Slovenj Gradcu upajo, da bodo vse to uspeli urediti v najkrajšem času.

MST

MARIBOR

Pomoč borcem

V mariborski občini je še vedno kar precej borcev NOV, ki se ob sedanjih življenjskih draginjah le s težavo preživljajo. Po družbenem dogovoru in odloku občine Maribor dobijo stalne priznavalnine, ki znašajo od 300 do 2500 dinarjev.

Takšno družbeno pomoč dobiva kar 267 borcev. Mejni znesek, ki vpliva na pravico in višino priznavalnine, pa znaša v letošnjem letu 3190 dinarjev. Glede na vse višje življenjske stroške pa bodo priznavalne prihodnje leto prav gotovo še zvišali.

FRANJO HOVNIK

NOVA GORICA

Goriška srečanja 79

Konec preteklega tedna je bil v Novi Gorici posvet slovenskih zgodovinarjev »Goriška srečanja 79«. S svojimi referati je sodelovalo 11 avtorjev.

Posvetovanje zgodovinarjev sta pripravila Goriški muzej iz Nove Gorice in Inštitut za zgodovino delavskega gibanja Ljubljana. V prihodnje naj bi Goriška srečanja postala tradicionalna in naj bi vsako leto obsegala drugo temo iz družboslovja. Letošnji posvet je bil posvečen pomembnim mejnikom naše revolucije in sicer 60. obletnici KPJ, 35-letnici 2. in 3. pokrajinske partijske konference KPS za Slovensko primorje in 35. obletnici izvolitve pokrajinskih NOO za Slovensko primorje.

Posvetovanja so se med drugim udeležili tudi Lidija Šentjurs, Branko Babič, dr. Joža Vilfan, Boris Race in prof. Viljem Černo.

J. A.

Na srečanju zgodovinarjev v Novi Gorici

BERIČEVO

Prisotnost rezervnih starešin

Krajevna organizacija rezervnih vojaških starešin treh krajevnih skupnosti, Beričevo, Dol in Sentjakob, šteje le 70 članov in je izrazito vaška organizacija na neposrednem robu Ljubljane. DPO in ZRVS imajo svoj sedež v Beričevem v prenovljenem gasilskem domu, kjer je tudi dvorana za vse občane. SKUD Jurija Fleišmana ima svoje prostore v Kmečkem domu. RVS aktivno in zelo uspešno sodelujejo z gasilskim društvom, DPO, krajevnimi skupnostmi, z osnovno šolo Franc Ravbar v Dolu in z vsemi drugimi na svojem področju. Na osnovni šoli deluje dober obrambni krožek pod mentorstvom RVS. Prav tako dobro sodelujejo z aktivni RVS v delovnih organizacijah.

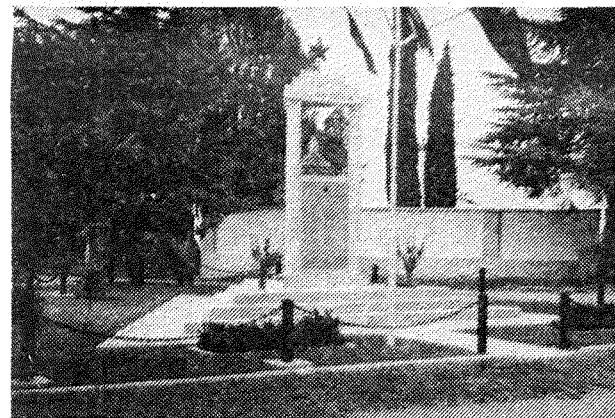
V akciji NNNP 79 so sodelovali vsi rezervni vojaški starešine. V akciji so bile zastopane vse enote CZ, NZ in druge. Na akcijo so se pripravljali ves mesec, še posebno aktivno zadnjih štirinajst dni. Akcija je dobro uspela že prvi dan. V kraju ni bilo vaščana, ki se akcije ne bi udeležil.

Rezervni starešine so se prav tako aktivno vključili v izvajanje programa za leto 1979/80. Ker jih je na tako obširnem področju malo, so vključeni povsod, predvsem pa redno skrbijo, da odgovorne naloge prevzemajo mlajši starešine pod mentorstvom starejših. Medsebojni odnosi in sodelovanje med starejšimi in mlajšimi starešinami in pomoč starejših starešin mlajšim je vzorno, saj se na vse akcije vedno prej dobro pripravijo, zato so tudi uspehi vidni na vsakem koraku.

STEVO JAVOR

OREHOVLJE

Odkrili so obnovljen spomenik

Obnovljeni spomenik v Orehovljah

Krajevna borčevska organizacija v Orehovljah je sklenila obnoviti spomenik padlim borcem in žrtvam fašističnega terorja. Dne 8. septembra smo se zbrali pred spomenikom člani ZB ter krajanje Orehovelj in sosednjih vasi. Ob govorih in kulturnem programu smo se s hvaležnostjo spominjali žrtev, katerih imena so danes vklesana na spomeniku.

C. M.

IDRIJA

Športnorekreacijska aktivnost invalidov

V Idriji so 14. 9. 1979 ustanovili Športnorekreacijsko društvo invalid. Do društva namerava z združenim prizadevanjem nadaljevati športnorekreacijsko tradicionalno dejavnost, ki se je doslej razvijala v ločenih športnih sekcijah pri organizaciji vojaških invalidov, društvu telesnih invalidov in upokojencev. Kot je zapisano v sprejetih pravilih društva, si bo društvo prizadevalo za ustvarjalni tekmovalni polet, skupinsko delo, tovarštvo, samokritičnost in disciplino na socialističnih načelih domovinske ljubezni ter bratstva in enotnosti naših narodov in narodnosti.

Organizirana skrb družbenih dejavnikov za delo društva se je pokazala že v pripravah ustanavljanja društva. V društvu je sedaj 30 invalidov. Zanimanje za to aktivnost pa stalno narašča, saj se iz našega dinamičnega industrijskega in še posebno prometnega razvoja pojavlja vedno več invalidov. Vsem tem pa pravila društva omogočajo, da se lahko včlanijo v društvo pod pogojem, da seveda sprejmejo pravila društva in se po njih tudi ravna. Letna članarina je 50 din.

ALOJZ KERMAVNAR

LJUBLJANA

Seja sekcije vezistov

Pri sekciji vezistov NOV Slovenije so se dogovorili, da bo proslava ob petintrideset letnici Kričača 16. novembra ob 17. uri. Za izvedbo bo poskrbel pripravljalni odbor, ki šteje devet članov. Ugotovili so, da je bilo srečanje ob dnevu vezistov slabo obiskano. Temu je bilo krivo prepozno obveščanje o proslavi. Od predvidenih 45 knjig Veza 1941/42 so jih izročili le 18, ostale pa bodo poslali po pošti. Da bo v prihodnje udeležba boljša, bodo o udeležbi in programu proslave po pododborih razpravljali že junija.

V razpravi o aktivnosti pododborov so ugotovili, da je najbolj aktiven na Gorenjskem, in mu tudi izrekli pohvalo. Program za prihodnje leto bo enak kot letos, poleg tega pa si bodo prizadevali za boljšo povezavo z JLA, delovnimi organizacijami in toz PTT ter radioamaterji. Glede na to, da so delavni v glavnem radisti, so priporočili, naj bodo letni zbori ločeno za radiste, kurije in telefoniste. Pri tem se je treba bolje povezati s sredstvi javnega obveščanja, da bodo vsi člani o programih, delu in akcijah sproti ter dobro obveščeni. Odborom bodo pomagali s štiri tisoč dinarji.

BRANKO BLENKUŠ

LJUBLJANA

Jubilejno strelsko prvenstvo

Na strelišču na Dolenjski cesti v Ljubljani so včeraj zaključili 10. jubilejno odprto strelsko prvenstvo Ljubljanske armadne oblasti. Vsestransko je bila najboljša ekipa vojne pošte iz Pivke, ki je prejela tudi pokal Ljubljanske armadne oblasti. Najboljšim strelcem so podelili priznanja in medalje. Prvenstvo je letos trajalo štiri dni in se ga je udeležilo 113 ekip z več kot šeststo strelci. Prvi dan je bilo tekmovanje v kvalitetnem streljanju. Moške ekipe so nastopile iz Slovenije, Hrvaške, Srbije, Bosne in Hercegovine ter iz Črne gore, ženske pa so bile samo iz Slovenije. Drugi dan tekmovanja so se pomerile ekipe ZRVS iz ljubljanskega območja. Ves čas je bilo tekmovanje na visokem športnem nivoju.

STEVO JAVOR

Borci Prve proletarske brigade

Sekcija borcev 1. proletarske brigade – Beograd sporoča, da bo letošnje srečanje borcev 1. proletarske brigade 22. decembra 1979 v Kragujevcu. Vse borce brigade, ki se želijo udeležiti tega srečanja, prosimo, da se pisмено prijavijo do 15. novembra 1979. V prijavi je treba navesti: priimek in ime, bataljon, leto vstopa v brigado in sedanji naslov udeleženca.

Brezplačen prevoz udeležencev od Beograda do Kragujevca in nazaj bo zagotovljen. Točen program bodo dobili udeleženci s pozivnico, ki bo poslana po prijavi.

Prijave pošljite na naslov: Gradski odbor SUB NOR, sekcija 1. proletarske brigade, Beograd, Trg bratstva i jedinstva.

Zborovanje

Dne 24. novembra se bomo prvič po vojni zbrali člani Skoja južnoprimorskega odreda. Na zborovanju se bomo dogovorili o pisanju zgodovine organizacije Skoja na južnoprimorskem področju. Izpolnili bomo tudi anketo o delu posameznikov med NOB. Zborovali bomo na Kozini.

Milka Lukežič-Malc

Vabilo

Vse nekdanje aktiviste SKOJ, člane rajonskih, okrajnih in okrožnih komitejev-Brkini, Pivka, slovenska Istra in Gornji Kras, ki so po reorganizaciji tvorili Južnoprimorsko okrožje, vabimo na srečanje, ki bo v nedeljo, 25. novembra, ob 10. uri dopoldan v hotelu na Kozini.

pripravljalni odbor

Razvitje prapora

Krajevni odbor ZZB NOV Podkraj bo razvil prapor 29. novembra 1979 ob 14. uri. Na slovesnost so vabljeni izsejani borci in ostali.

ZZB NOV Podkraj

Komisija zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije za negovanje revolucionarnih tradicij

Velika dela revolucije

V načrtu je, da bo izšla Enciklopedija NOV in socialistične revolucije narodov in narodnosti Jugoslavije 1941–1945, zgrada Muzeja revolucije v Beogradu bo dograjena do leta 1981.

Center za vojnoizdajateljsko dejavnost »Vojno-izdavačkov zavoda JNA« v Beogradu je dal pobudo in predložil načrt na izdajo »Enciklopedije NOV in socialistične revolucije narodov in narodnosti Jugoslavije od 1941. do 1945. leta«. Izdaja tako monumentalnega dela o NOV in socialistični revoluciji, za katero je že sedaj veliko zanimanje, ima velik pomen za vse naše narode in narodnosti, zlasti pa za mladino. Naša zgodovinska, sociološka, politološka in vojaška znanost bi bile obogatene z delom izredne vrednosti. Enciklopedija bi imela tudi mednarodni pomen pri odstranjevanju neresnic, ki še vedno sem ter tja najdejo pot na Zahod in tudi v nekatere

dežele Vzhoda o prispevku Jugoslavije v boju proti hitlerjevski koaliciji v drugi svetovni vojni.

Za uresničitev te obsežne in odgovorne naloge, ki je doživela podporo in pritrditev predstavnikov družbenopolitičnih skupnosti republik, pokrajin in federacije, se bo v delo vključilo večje število znanstvenih in drugih institucij, znanstvenikov, družbenopolitičnih, kulturnih in drugih javnih delavcev.

Glede na značaj enciklopedije bodo pri financiranju, kot je predvideno, sodelovale republike, pokrajine, federacija in JLA ter združeni izdajatelji. Seveda bo tu potrebno družbeno dogovarjanje in sporazumevanje, s katerim bodo natančneje določili naloge ob izdajanju oziroma pripravi tega dela v prihodnjih šestih, sedmih letih.

Druga, prav tako pomembna naloga je gradnja Muzeja

revolucije narodov in narodnosti Jugoslavije, ki se je že začela na prostoru med zgradbo CK ZKJ in zgradbo zveznega izvršnega sveta v Novem Beogradu; ker pa je predvideno, da bo gradnja muzeja končana do prihodnjega leta (in naj bi bila svečana otvoritev 4. julija leta 1981, ob jubilejni štirideseti obletnici vstaje narodov in narodnosti Jugoslavije), in ker z deli kasnije, je bil začel postopek za zagotovitev dodatnih sredstev s spremembo in dopolnitvijo Zakona o programu investicijskih vlaganj v izgradnjo stavbe Muzeja revolucije narodov in narodnosti Jugoslavije.

O vsem tem so se pogovarjali na zadnji seji komisije Zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije za negovanje revolucionarnih tradicij, kjer so poleg teh vprašanj proučevali tudi realizacijo programa dela te komisije v tem letu kakor tudi o delu za prihodnje leto.

D. Č.

ŽELEZNIŠKO GOSPODARSTVO

mostovna

PODJETJE ZA IZDELOVANJE JEKLENIH KONSTRUKCIJ IN
DVIGAL LJUBLJANA, p. o. — Ljubljana, Verovškova ulica 60

- projektira, izdeluje in montira vse vrste mostnih in konzolnih dvigal in jeklenih konstrukcij

paloma

sodobna
higiena

žepni robčki

izdeluje zaščitno obutev
in obutev za civilno zaščito

tuba

tovarna embalaže

Ljubljana

kamniška ulica 20

- proizvaja tube in aerosole za potrebe kozmetike, garnavtike in prehrambene industrije
- dekorativno kozmetiko »Josephine Beute«

GARANT

pohištvena industrija
polzela

rašica

tovarna pletenin ljubljana n. sol. o.

telefon: 345-361
telex: 31-496 YU RAŠICA
telegram: RAŠICA LJUBLJANA
železniška postaja: VIŽMARJE (rejon 53)

■ rašica — 61211 šmartno pod šmarno goro

Sočavec, dr. Valentin Sočavec, prava podoba slovenske grče, se je zakrohotal in brez premisleka, tako živo je bilo vse skupaj pred očmi, dorekel misel, ki jo je načel Dobovčan Miha Deržič:

»Drži, Miha, lepo angleško brzostrelko si dobil za odlično opravljeno veterinarski tečaj v Gornjem gradu v jeseni 1944.«

Brzostrelka. Kdo bi si je ne želel, in kaj je bilo lepšega kot takšno darilo. Večjega priznanja si nisi mogel zamisliti, in Miha je bil nadvse ponosen. In je še danes. To je povedal zelo naglas ondan v Gornjem gradu, ko so se po petintridesetih letih znova zbrali veterinarji, ki so na osvojenem ozemlju Zgornje Savinjske doline organizirali veterinarsko ambulanto na Kolenčevi domačiji in tako vrsti različnih ustanov pridružili še to.

Kolenčeva domačija je brez pomisleka sprejela partizanske veterinarje. Doma je ostala le teta, ostale Kolenčeve so izselili in tako je teti padlo na hrbet gospodinjstvo za vso veterinarsko družino. Sočavec, ki je septembra 1944 odšel iz Braslovca k partizanom kot nekdanji banovinski veterinar, je bil takoj dodeljen komandi Zgornje Savinjske doline v Gornjem gradu. Čez nekaj časa se je komanda preselila v Radmirje, z njo pa tudi Anton Hudopisk-Zvone, ki je bil takrat veterinarski referent četrtne operativne cone za zaledje. Skupaj z njim so se dogovorili, da nekje na območju osvobojenega ozemlja ustanove veteri-

Partizanski veterinarji v Zgornji Savinjski dolini

Angleška brzostrelka za uspeh

»Izdali smo okrožnico: nekoliko bolj pazite na konje, fantje!«

Frenk in tako se je pri Jožetu Fleretu kaj kmalu nagradila lepa količina instrumentov in zdravil, nekaj pa sem prinesel kar s seboj, ko sem odšel k partizanom. Zdravila smo potem shranili v bunker v Podvolovlju, od koder so mi jih po potrebi prinašali kurirji.«

Teško je bilo izluščiti jedro. Vsakdo je nekaj doživel in vsakomur je bilo isto pač najvažnejše. Besede, plast za plastjo, so se trgale iz Sočavca, mladeniško razpoloženega upokojenca, nekoliko zadržanega Hudopiska, večno nasmejanega, preprostega Deržiča, ki bi kar naprej govoril o svoji brzostrelki.

Korošec Hudopisk, Prežihov sosed iz Kotelj, je bil prav tako eden tistih, ki so pomagali ustanavljati partizansko veterinarsko ambulanto v Gornjem gradu. Tudi predaval je tečajnikom, ki so po petnajstih

dneh nenehnega srkanja veterinarske znanosti odšli v brigade in odrede, na vojna področja. Pa Štefan Kobal-Pišta, Prekmurec, ki so ga nemške zveri obesile na Frankolovem. In vedri Sočavec, ki je ves žarel med znanci in prijatelji.

»Fantje, ki so imeli konje, običajno so bili komandanti večjih enot, brigad, so bili zvečine tudi odlični jezdec, da, rekel bi lahko, da so živeli na konjih. To je seveda imelo kaj slabe posledice za živali. Konji so imeli odrgnine, čestokrat zelo grde, bili pa so tudi tako ali drugače poškodovani. Zdravili smo konje, torej smo morali nekaj storiti, da bi jih ne prihajalo še več. Izdal sem okrožnico, naj fantje pazijo na konje, na to pa sem še posebej opozoril komandanta četrtne operativne cone, Pera Brajevića. Fantje, tako ne gre, sem dejal. Brajević mi je dal prav. V Gornjem gradu nam je poma-

gala zdraviti živali tudi Rusinja, veterinarica Sonja Cyn-Kataruk, upravnica oblastne bolnice v Odesi.

Mož ji je padel nekje na fronti, otroci so padli Nemcem v roke in Sonja se je preko solčavskega hribovja nekako prebila k nam, v Gornji grad. V veterinarski ambulanti je delala do 12. decembra 1944, ko jo je Dušan Lah, šef veterinarske službe v četrti operativni coni, poslal na Kozjansko, kjer je tudi padla.«

Sočavec, ki je nemirno brskal po zakladnici svojega spomina, in bi nenehno stresal besede v družino, se je ob tem spomnil, da je Dušan Lah že prej, na svojih partizanskih poteh, mimogrede zdravil domačino živali, če je le utegnil.

Pravzaprav, je kar pravilno ugotovil, je bil Lah s svojim ravnanjem začetnik partizanske veterine na Štajerskem.

Vse je tistikrat teklo kot ura. Konji so prihajali s hribov, vodili so jih kurirji, patrole in ostajali so po nekaj dni v hlevu, dokler se jim niso rane zacelile. Fantje, ki so zdravili, pa so morali poskrbeti za naraščaj, za nove veterinarje in tako se je rodila nekakšna veterinarska šola, ki je dajala enotam veterinarske referente. Tako so tē pač imenovali, ko si po petnajstih dneh stopil pred Kolenčev domačijo in se ozrl po hribovju naokrog. Tja preko se je bilo treba prebiti, do brigade, kjer so te potrebovali kot zlato. Od šestih še živih tečajnikov sta v Gornji grad prišla le dva.

»Ko so nas v Kozjanskem odredu povprašali, kdo bi odšel v veterinarski tečaj v Gornji grad, sem takoj začutil, da je to nekaj zame. Rad sem imel živali, pa tudi nekaj izkušenj sem že imel. V starojugoslovanski vojski sem končal vojno podkovsko šolo, in tako

sem mislil, bi bil tale tečaj kar primerno dopolnilo.«

Miha Deržič je opravil tečaj, dobil angleško brzostrelko in se napotil v Slanodrovo brigado, kjer so takšnega človeka prav takrat potrebovali.

Nekaterim je bil Gornji grad le vmesna postaja na življenjski poti, večini pa prelomnica, ki je pomenila za vedno se povezati z živalmi, jim pomagati in čutiti do njih ljubezen, kakršna no lahko čutiš do človeka.

O vsem tem so imeli priložnost razmišljati, ko so lepili oblike na odrgnjene boke izmučenih konj, ki so morali prehoditi nič koliko kilometrov slabih poti in na posled poiskati pomoč še v Gornjem gradu. Tako je veterinarska ambulanta četrtne operativne cone odigrala pomembno vlogo v razvoju narodnoosvobodilne vojne in še posebej osvobodjenih ozemelj.

Skorajda vsi, ki so se kačili v Gornjem gradu, so ostali v veterinarski službi.

Tudi Hudopisk, Vorančev sosed, ki ga je že na Dunaju, v študentskih letih, iskal gestapo. Hudopisk se mi je izognil in 27. marca 1943 odšel k partizanom.

Najprej v zaščitnico enote Staneta Rozmana, pozneje v Zidansko brigado na Pohorje, kjer je bil do aprila 1944 sanitetni referent. Bil je, za kratek čas, še v Vzhodnokoroškem odredu in pozneje v koroški grupi odredov, v sredini septem-

Dr. Valentin Sočavec

Dr. Anton Hudopisk-Zvone

Miha Deržič

Kolenčeva domačija v Gornjem gradu

narsko ambulanto, če je že vojska imela na voljo krojaške delavnice in podobno.

»V Radmirju nisem mogel dobiti ustreznega prostora,« je še vedno dobro razpoložen nadaljeval Sočavec, ki je vnet lovec in se je nenehno lovil med odločitvijo, ali naj pripoveduje o svojih čudovitih posnetkih z lova, ki jih je naredil, se razume, s teleobjektivom, ali naj pripoveduje o partizanski veterinarski ambulanti, v kateri bi bolni konji lahko ostali nekaj dni na zdravljenju. »Ni mi preostalo drugega, kot da zaprosim za pomoč komandanta vojnega področja, Modrasa (Kucler), da mi pomaga. Našli smo ta nesrečni prostor pri Kolenčevih v Gornjem gradu. Zdravil sem imel več kot doloži, saj sem vse svoje zaloge iz Braslovca že prej zvozil z vozovi v Zgornjo Savinjsko dolino, h kmetu Hiševcu v Loke pri Mozirju. Od Hiševca jih je v Kozjansko zvozil njegov sin

Sožitje borcev in mladine

Ko so se pred nedavnim nekdanji partizanski veterinarji nekoliko pozorneje sprehodili po prostorih osnovne šole v Gornjem gradu, med njimi tudi prof. Stane Valentinčič z veterinarske fakultete v Ljubljani, so mimogrede opazili, da je naravoslovni kabinet v sicer prijetno preurejeni šoli kar preveč prazen. To so si zapomnili. Tembolj tudi zato, ker jim je ravnatelj šole brez mencanja obljubil vso pomoč pri organizaciji srečanja partizanskih veterinarjev na domačiji Ivana Kolenca v Gornjem gradu, ki je kmalu zatem z odkritjem spominske plošče ob petintrideset letnici prve veterinarske ambulante na Štajerskem povsem uspelo v splošno zadovoljstvo nekdanjih partizanskih veterinarjev in domačinov, ki še danes sveže hranijo spomine na dni, ko so v Gornji grad prihajali v ambulanto ožuljeni in ranjeni konji, da bi jim peščica zagretih strokovnjakov povrnila zdravje in moč.

Prof. Valentinčič in sodelavci so iz polic kabinetov veterinarske fakultete nabrali nekaj dermoplastičnih in ana-

tomskih preparatov kot osnovo za zbirko učil te vrste v osnovni šoli. Sodelovanje se je začelo, »mi pa smo pustili vrata še odprta«, so na pragu odkritja plošče obetavno dejali prof. Valentinčič in njegovi.

Kolenčeva domačija v Gornjem gradu, pred njenimi durmi se je pred nedavnim zbralo okoli sto slovenskih veterinarjev, je v letu 1944 brez pomišljanja ponudila zatočišče veterinarjem Sočavcu, Hudopisku in drugim, tudi Rusinji Sonji Cyn-Kataruk pa tečajnikom. Plošča, ki so jo odkrili na Kolenčevi domačiji, je pravzaprav sad dolgotrajne želje slovenskih veterinarjev, njihove zgodovinske sekcije, da se tako na skromen način oddolže veliki skrbi svojih tovarišev v tistih prelomnih, težkih dneh, ko je bila človeku velika prijateljica prav žival, hkrati pa plošča opozarja na humano dejanje slovenskih partizanov, na enkratno dogajanje v zgodovini evropskih odporiških gibanj.

MST

bra pa so ga poklicali v Zgornjo Savinjsko dolino, da bi z drugimi vred pomagal organizirati veterinarsko službo. Hudopisk je bil tistikrat veterinarski referent za zaledje, Dušan Lah pa vse četrtne operativne cone. Ko so Nemci vdrli na osvobodeno ozemlje, je Hudopisk odšel v Črnomelj, kjer je bil šef veterinarskega oddelka slovenske divizije KNOJ. Po vojni je znova odšel na Dunaj, doštudiral, kar je tamkaj začel, in se vrnil v domovino, da bi bil potem v celjski veterinarski bolnici in še pozneje v Ljubljani referent za veterinarje in na koncu v Brežicah. Tam je še sedaj, ta nadvse vljudni možakar, ki je s svojo mirnostjo pravo nasprotje razvnetega Sočavca, šefa partizanske veterinarske ambulante, ki nosi v notranjem žepu tesno oprijetega suknjiča fotografije svojih lovskih poti.

Milenko Strašek

Še nekaj podrobnosti

Odmev na članek Partijske šole na območju partijskega komiteja KPS za Štajersko v 27. številki TV-15

V TV-15 z dne 12. julija 1979 sem pod gornjim naslovom prebral članek, ki ga je napisal Janez Petje-Jovo. Moram takoj zapisati, da je Jovo v članku odlično oživil seznam za del tečajnikov in tudi vodstvo, ni pa zajel vseh tečajev.

Nedorečenost se nadaljuje z naslednjim sestavkom v TV-15, št. 28, ki ga Jovo objavlja pod naslovom »OKRAJ ZASAVJE V NOB«. Iz tega okraja so podatki v glavnem točni – seveda, kar je zapisanega. Hkrati pa mislim, da bi moral Jovo še nekaj povedati: da je bil ustanovljen najprej okrožni komite KPS Litija, ko je prišel konec leta 1941 član CK KPS Lojze Hohkraut, in ko sta prišla iz Revirjev še predvojna člana KP Polde Ebrle-Jamski in Vili Vresk-Urban v začetku leta 1942. Zaradi velike potrebe po kadrih, zlasti v okrožju Litija, smo se dogovorili za skupno izobraževanje kadrov v okrožju Kamnik in Litija. Toda Lojze Hohkraut je padel sredi leta 1942. V začetku februarja leta 1943 je bila v Dešnu pokrajinska konferenca KPS za Štajersko. Tam sem bil imenovan za Mitjem Ribičičem za sekretarja okrožnega komiteja KPS Litija. V program smo sprejeli sklep za skupno izobraževanje kadrov v okrožju Kamnik in Litija. Potem sta nam pomagala komisar odreda Mitja Ribičič-Ciril in član PK KPS Sergej Kraigher. Zato mislim, da je okrožni komite imel pomembno vlogo pri tečajih; ne samo v okraju Zasavje, temveč v vseh šestih okrajih okrožja Litija. Zaradi ozemeljsko povezovalnih razmer in drugih medvojnih okoliščin je bil okraj Zasavje, kot tudi okrožje Litija, rezervar. Tako trdi Jože Brkopec-Mišel in v svojem še neobjavljenem spisu za okrožje Litija tudi Viktor Stopar. Ta rezervar je bil za kadre Koroške in Štajerske, zlasti Savinjske doline, čeprav lahko trdimo, da so tudi od tam prihajali dragoceni ljudje, kot je bil komandir Remec-Lovec in komisar Moravške čete Ivan Kozmelj-Gustl, pa tudi inštruktor PK KPS Franc Hribar-Savinšek. Gre torej za izmenjavo kadrov, ki iz okraja Zasavje res sega vse do medvojne Severne Slovenije.

Od 18. do 20. februarja 1943 je bila v Dešnu, v tedanjem okrožju Litija nedvomno PK KPS konferenca za Štajersko, ne pa zasavska, kakor so hoteli nepoznavalci zmanjšati pomen konference. Tako je trdil v svoji diskusiji tudi Peter Stante-Skala in Viktor Stopar, ki sta vodila vojaško in politično delo na širšem območju, med vojno imenovanem Severna Slovenija.

Razmere po ustanovitvi in premestitvah v Šlandrovo brigado so nam, zlasti terencem, povzročile veliko težav, katerim se je pridružila še avgustovska hajka leta 1943. Tako smo ostali ob kapitulaciji Italije skoraj brez kadrov, zlasti v okrožju Kamnik in Litija. Skala obnavlja, da nismo mogli pričakovati, da bi dobili ljudi za politično delo iz vojske. Zato smo razmišljali in hitro ukrepali ter si sami pomagali z raznimi seminarji in kratkimi tečaji. Pomagalo nam je vodstvo PK KPS, delno pa tudi komandni kader, zlasti komisar Ribičič in Sergej Kraigher. Skala nam je rekel: »Sami si morate ustvarjati svoj lastni kader,« kot je tudi napisal v knjigi »Bitka, kakor življenje dolga« (stran 542 do 545).

Takoj po kapitulaciji Italije smo sklicali v Zasavju – Prekru – sestanek. Skupno z okrožnim komitejem Litija smo preverjali, koliko je še za delo sposobnih političnih aktivistov. Pogovor je vodil tovariš Skala. Na tem sestanku smo sestavili okrožni komite SKOJ za okrožje Litija. To je bil nujen razlog, da smo se odločili tudi za izobraževalnopolitične tečaje. Tovarišica Mica Šlander-Marinko, Peter Stante-Skala ter Simon (Miha) in seveda okrožni komite KPS, so prevzeli organizacijo in odgovornost za pravičen potek tečajev. Gradivo za tečaj nam je preskrbel tovariš Skala z Dolenjske in verjetno nekaj že tudi s Primorske.

Zasnovno je pomenil nekakšen seminarski pogovor in vaje v krožku. Naslednja stopnja je bila že bolj pismeno podprta. Potem smo s težavami dobili predavatelja, in sicer minerca iz Kamniškozasavskega odreda. Po rodu je bil Hrvat, doma z Visa. Bil je predvojni komunist in študent sociologije. Šele po osvoboditvi smo ugotovili, da je bil to prof. dr. Ante Fiamengo, sedaj dekan fakultete za politične vede v Zagrebu.

Tritedenske tečaje smo začeli v začetku oktobra leta 1943 v Širokiseti, potem pa smo bili v vaseh pod Zasavsko goro: Podbukev, Rviše, Laze, Leše in Potok.

Tečaje smo razporedili tako, da smo podnevi poslušali teorijo, zvečer pa smo šli na prakso. Vsak dan je eden od tovarišev s tečaja odgovarjal in vodil vaški sestanek, in to vsak dan v drugi vasi. Na take sestanke so hodili tudi člani PK, voditelji delegacij, ki so šli na Štajersko ali obratno na Dolenjsko in tudi vojaški voditelji. Dober primer takega tovariškega sodelovanja z vojsko je bil na Rvišah, kjer je predaval Franc Poglajen-Kranjc, komandant 4. operativne cone. Sestanek je takrat vodila Minka Sterlekar.

V prvem tritedenskem tečaju je bil celotni okrožni komite SKOJ: Simon-Miha, Franc Gričar-Vid, Ivan Lovše-Peter, Ivana Vidic-Pepca, Maks Pirc-Niko, in Minka Sterlekar-Slavka, sekretar SKOJ okrožja Litija. Tečaja sta se udeležila še naš intendant Slavko Žibert in sekretar okraja Vače Milan Garantini-Lado pa še mladinki Bernarda Pečar iz Ržiš, sedaj poročena Vrhovc na Vačah in Ivanka Brodar, poročena Per iz Moravč. Udeležili sta se še naslednjega tečaja. V drugem tečaju smo tečajnike razdelili po ključu: dva z vsakega okraja. Okraj Vače sta zastopala Ludvik Vozelj, doma iz Selc, uslužbenec na CK KPS in Ivan Lukač, ml., ki je bil tudi stražar v domači vasi. Iz Zasavja sta bila Albin Rebolj-Zorko iz Selc, kurir v okrožju in Niko Ribič iz Laz Prekar, tudi kurir v Zasavju. Iz okraja Kresnice sta bila Jože Penik iz Kresnic in Bokal-Slatnarjev iz Kresniških Poljan. Okraj Šmartno sta zastopala Tone Koprivnikar-Gorki in Petja Albin-Mirko, Litijo pa Tone Praprotnik in Janez Savšek, vendar le občasno, ker sta bila še v legali. Moravče je vodila na tečaju Vojka Napokoj, študentka s fakultete v Ljubljani. v moravškem okraju je vodila politično delo Danica Potokar-Ribičič. Take seminarje so vodili tečajniki po vseh okrajih. Občasno so hodili na tečaje tudi mladinci: Jurjevec-Gašper iz Podbukve, Ciril Cerar iz Cirkuš in celo Mici Cerar iz Potoka.

Prvemu tečaju sta kmalu sledila še dva: drugi v decembru 1943 in tretji v januarju 1944. Udeleženci so bili člani odborov OF in gospodarskih komisij, nekaj pa jih je bilo tudi iz Kamniškozasavskega odreda, da smo še lahko obdržali predavatelja dr. Antea Fiamenga. Moram povedati, da so se v vsaki vasi udeleževali tečajev tudi člani odborov, ki so skrbeli za naše tečaje. Vmes smo imeli še razna znanstvena predavanja, za kar smo izkoristili mimoidoče delegacije za Štajersko, Koroško in obratno na Dolenjsko. Na vasi smo prirejali celo dramske krožke. Delali smo skupaj z osnovno šolo, ki so jo vodile partizanske učiteljice. V okraju Zasavje je poučevala Slavka, v partizanskem Dešnu.

Zaključek četrtega tečaja je bil v vasi Potok. Od tam smo šli čez Slemšk v Slivno. Pri Uštarju-Rožancu smo doživeli hud napad. Hišo je obkloplilo 14 žandarjev iz Vač. Vse nas je rešil z močno patruljo šlandrovcev tovariš Skala. Žandarji so se razbežali nazaj na Vače. Z družino Uštarjevih smo se rešili. Preizkušnjo pa je preстал tudi ubežnik iz taborišča Dachau. Še ta večer, 10. februarja 1944, smo imeli okrožno konferenco OF. Bila je pri Majerju v Zasavju. Vodil jo je Skala. Izvolili smo novo vodstvo za okrožni odbor OF Litija.

Prof. dr. Ante Fiamengo je v februarju 1944 moral prevzeti zaporedne tečaje v Kamniškozasavskem odredu, kjer je bil v štabu odreda. Nekaj ljudi s terena mu je pomagalo pri vodenju tečaja. Jeseni 1944 sva skupno vodila tečaje za Zidanškovo, Šlandrovo brigado in KZO.

Šele po tem vrstnem redu pridemo do tečajev, ki jih opisuje Janez Petje-Jovo v TV-15 z dne 12. julija 1979. Zdaj se približujemo resnici o novi vrsti tečajev, ki jih je od konca aprila 1944, kot pravi, vodil Franc Hribar-Savinšek. Naslednji tečaj je potekal od 21. maja 1944, tretji pa do 12. junija 1944. Savinšku je pomagal Cveto Zagorski. Potem se je vrnil z Dolenjske Ivan Nemec-Vojko, kot sekretar oblastnega komiteja oziroma odbora OF za Štajersko. Z Vojkom je prišel tudi kot član Obk. Štajerske Dušan Bole, ki je zamenjal Cveta Zagorskega. Dušan Bole je bil odgovoren za vse tečaje, ki jih je vodil Savinšek. Dušan Bole je bil tudi član izpitne komisije, v katero so vključili tudi mene. Zlasti se spominjam zaključnega tečaja v drugi polovici junija na Štebaliji nad Moravčami. Zelo dobro se spominjam prvega tečaja, ki ga je vodil Savinšek. V njem je je bil med drugimi desetimi tudi Lovro Gradišnel-Lipe, sekretar okrajnega komiteja Zasavja. Sekretar okraja Vače Milan Garantini-Lado je vodil tečaj vasi pod Zasavsko goro: Široko set, Podbukev, Rviše in Potok. Kakor vem, je bil v drugem tečaju tudi Franc Lajevec-Kovač, sekretar OF okraja Zasavje. V tem tečaju sta bila tudi sekretarja okraja Litija: Gusti Cvetežar in Franc Žužek, pa še prvoborca iz Zasavja Martin Smrkolj-Tine in Franc Udovč-Florjan, brodar in prevoznik čez Savo. Tečaja se je udeležil tudi sekretar okrajnega komiteja KPS Moravče Simon Karo. Stane Kokalj ml. in Mimica Petja sta bila na tečaju preden sta šla na Štajersko. O tečajih, ki jih je vodil Savinšek, ljudje v tem kraju Zasavja in okraju ter okrožju Litija še veliko govorijo, zato bi bilo prav, da bi aktivisti, kot sta v Zasavju Henrik Ribič-Muk in Franc Lajevec-Kovač, tudi o teh tečajih napisali. Prav tako pa tudi v drugih okrajih okrožja Litija, in ne samo o tečajih, temveč o splošnem izobraževanju, ki ga je vodila predsednica Ljuba Potrč. O tem izobraževanju je ostalo še nekaj poročil za drugo polovico leta 1944. Tako tudi za osnovne šole.

France Hribar-Savinšek je v drugi polovici junija 1944 odšel kot večina funkcionarjev iz okrožja Litija – z dr. Alešem Beblerjem-Primožem v osvobodeno Gornjo Savinjsko dolino. Z Dušanom Boletom sta tudi tam ostala na istem delu, vendar ne vem točno, ali sta bila tam predavatelja ali sta imela kakšno drugo funkcijo v izobraževanju kadrov za Štajersko, pravzaprav zdaj še za vso medvojno Severno Slovenijo.

Funkcionarjem so dobro znana poročila, ki sta jih napisala Angelca Mahnič-Bratko in France Perovšek, ko sta v prvi polovici 1944 priključevala in združevala okrožje Litija z okrožjem Kamnik. Tudi oblastni komite KPS Štajerske je potem napisal, da je od 90 do 100 odstotkov ljudi vključenih v OF, in da je vse več šolanih aktivistov tudi za Štajersko. Pa vendar najprej niso mogli zbrati zadostno število za zbor aktivistov. Ko smo šli na delo po terenu, smo morali z dejstvom spremeniti prejšnji seznam od sto na 3000 aktivistov.

Veselite so me mnoge podrobnosti v članku Janeza Petja. Po svoje mi bodo pomagale, da bom dokončal svoje obširno pisanje o splošnem razvoju narodnoosvobodilnega gibanja v Litijskem okrožju.

Nace Sterlekar-Jože

Nisem bil izdajalec

Odmev na članek Lekarniška služba med NOB na območju 9. korpusa v 33. številki TV-15

Triindvajsetega avgusta ste v vašem časniku na 6. strani objavili članek z naslovom Lekarniška služba med NOB na območju 9. korpusa. V njem so navedbe in trditve, ki me globoko žalijo in moralno prizadejejo, zato pošiljam pojasnila in odgovor.

V spominskem zapisu o tej lekarniški službi sem prebral, kako me Uroš Rupreth in avtor Jerman proglasaata za edini primer izdajstva v lekarniški službi na območju 9. korpusa. Ker ne poznam dovolj zgodovine lekarnišstva na Primorskem, ne morem soditi o celotnem zapisu. Toda kar zadeva mene, so obtožbe nepravilne, z nesramnimi natolcevanji o izdajstvu.

V drugem stolpcu na koncu odstavka piše: »Tako sta nekoč Šajne in Krkoč padla pri vasi Zamenje pod Čavnom v sovražno zasedo. Obema se je posrečilo uiti, čeprav je bil tovariš Krkoč težje ranjen skozi pljuča.«

Tovariš Krkoč mi je s tem v zvezi 5. septembra 1979 pismeno izjavil: »Podpisani Krkoč Leopold iz Dobrave pri Ajdovščini št. 20, izjavljam, da tovariša Julija Velikonjo poznam, ker sva bila skupaj med partizani. Zlasti se spominjam, kako sva šla po hrano v Črniče 6. januarja 1945 ter padla v sovražnikovo zasedo pod Čavnom pri Črničah. Bil sem ranjen v desno roko in skozi pljuča. Julij pa je bil lažje ranjen v noge.

Naslednji odstavek pa je poenostavljanje zgodovine in usode ljudi. V pojasnilo moram povedati, da sem vstopil v NOV 12. septembra, kak dan oziroma mesec prej ali pozneje kot magister ph. Uroš Rupreht. Bilo je odvisno od tega, koliko časa je kdo potreboval, da se je iz Italije prebil v domače kraje. Italijani so me komaj šestnajstletnega mobilizirali in odpeljali na Sardinijo. Konec septembra ali oktobra pa sem prišel za kurirjanosača v lekarništvo iz avtočete 9. korpusa.

Prehod po Vipavski dolini je bil iz dneva v dan težji. Zaradi mnogih zased, ki jih tudi pisec omenja, je Angel Trebižan s Planine, ki je bil vodja patrulje, ukrenil vse, da smo bili kar najmanj upadljivi tudi ob morebitni zasedi. Material smo zato spravili v bunker na Planini. Bilo je konec marca 1945. V hiši na koncu vasi smo štirje čakali, da bi se prebili proti Predmeji. Nenadoma so pred nas stopili Nemci in belogardisti. Ti-stemu, ki je bil pri stopnicah, se je posrečilo izmuzniti na podstrešje. Mene in Angela pa so odpeljali v Vipavo. Še prej so nam naložili zaboje z municijo. V Vipavi so nas porabili za različna dela: žaganje drv, pometanje itd. Nihče nas ni ničesar spraševal.

Čez kakih deset dni se je v Vipavsko dolino in tudi v Vipavo privarila množica četnikov. Nastala je popolna zmešnjava. Odločili smo se, da to izkoristimo in zbežimo. Angel je šel proti Slapu, jaz pa proti Ajdovščini, kjer so takrat kot pogorelci živeli moji starši. Pri njih sem skrival na podstrešju približno do 20. aprila. Prebiti se iz Vipavske doline je bilo takrat nemogoče zaradi okupatorja. Konec aprila so se četniki in drugi začeli premikati proti Gorici in naprej. Uspelo mi je priti iz Ajdovščine proti Planini. Ker pa je bilo med tem vojne konec, nisem našel tam nikogar in sem šel dalje proti Gorici. Javil sem se lekarniški službi pri tovarišu Urošu Ruprehtu. Zaradi odsotnosti so me zaslišali, nato pa so me dodelili v vipavsko vojno področje v gradbeni oddelek. Tam sem ostal do novembra 1946.

Takšna je torej verzija mojega izdajstva. Doslej mi še nihče ni kaj takega očital. Tovariš Rupreht in pisec Jerman sta lahko prepričana, da edinega primera izdajstva med lekarniškim osebjem 9. korpusa nisem povzročil jaz.

Julij Velikonja
Mladinska ulica 27, Izola

Nekaj medvedku podobnega, zvrhano življenjske radosti, neboljše opletajoče s šibkimi šapicami, se je kotalilo po ozki poti semkaj od samotne domačije in dobri kajoče cvililo. Živa žogica, nekaj tednov star piček, ljudem in naravi v veselje. Zada, za kmetijo, za gruščo gospodarskih poslopij, se je utrjal oster, nič kaj prijazen lajež hišnega čuvaja. Zgoraj, nad cesto, so v mrakobnem dnevu vabila neobrana jabolka. Z visoko travo poraslih, razgo-

Beseda domača, vnučki darilo

Domačija na samem

»Ko so mi povedali, da Živke ni več, mi je bilo, kot da se zemlja trga na drobne kose...«

Marija Tuš-Vida

Šabedrovo domačijo prihajali previdni gostje. Kerencičevi iz Pesnice, dva fanta in dekle, ki so za vedno ostali v gozdu, Lovšetovi iz Jarenine, Vaslova Anka, Golobova...

Zbirali so sanitetni material, prenašali pošto, brskali za podatki, prešteli kilometre in kilometre prehojenih stezic.

O vsem tem nič ne piše, res, toda vse to tiči za vedno v spominu Marije Tušve, partizanke Vide.

»Večkrat sem nesla po-

»Osemnajst let je šel Stojan, toda takrat bi mu lahko prisodili deset let več, pa se ne bi zmotili.

Bil je krepke, močne postave, izredno bister in razgledan, preiščanih besed. Za zglavjem je imel pištolo. Če bi vendarle prišlo do česa. Da ga ne bi dobili Nemci v roke. Kar naenkrat, skorajda čez noč, tako je bilo v tistih časih, je postalo nenavadno vroče, prevroče. Zdelo se je, da Nemci vedo več, kot bi lahko. Marijina mati se je začela skrivati po okoli-

mimo znamenja in njiv, po kolovozu...

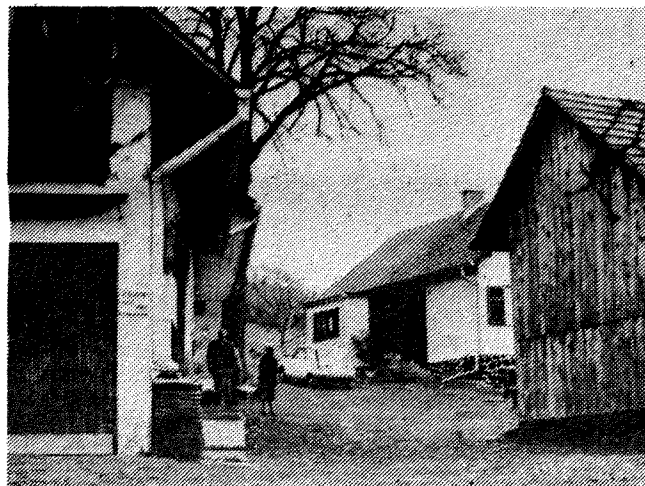
»S prvo patroljo sem odšla v Lackov odred.

Morala sem. Tja, na Duh!

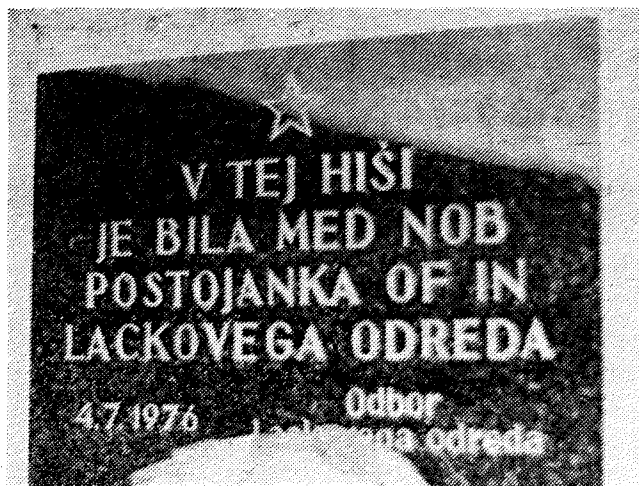
Tam bi morala biti tudi Lizika Vajngerlova, Živka, sošolka, najboljša prijateljica, vsak dan sva bili včasih skupaj. Z mamjo je šla k partizanom. Vse je vrelo v meni, nekako srečna sem bila, da jih bom videla. Domače, znanke, Liziko. Povedali so mi, da je Živka padla. To me je strahotno priza-

drevju... Čemu jih niso pobrali? Zakaj so pustili zabožke? Toliko ljudi bi rade volje, z užitkom zagrizlo v sladko meso.

»Ni prav, da je tako, boli me to. Menda pravijo v Agrokombinatu Maribor, da se ne izplača pobrati plodov. Je res? Je sploh lahko to res? Slišala sem, da se je nekaj podobnega zgodilo tudi drugje. Niso jih obrali. Bogati smo, preveč bogati. Pa saj bi jih ponudili komurkoli, poiskali rešilno bilko, naredili karkoli, da ne bi zavrgli darov narave,« se je utrvalo iz Marije.

Na Šabedrovem v Gačniku. Levo hiša, kjer je bila med vojno postojanka OF in Lackovega odreda.

nih so ležali razmetani leseni zabožki, brez jabolk, prepuščeni vetru in dežju, ki je silil iz oblakov... Kamniti svetnik pod kolovozom se je nagibal k zemlji, bliže k studencu, s katerim drugujeta kdove koliko let. Zabrane letnice, izlizane besede, ki ne morejo povedati ničesar, samota, ki privlači.

Samevalo je tudi dvorišče. Tik pod napuščem stare kmečke hiše v Gačniku pri Pesnici je v steno vpeta spominska plošča, pod njo venec z obledelo zastavo.

Nekaj stavkov tam pod napuščem bolj malo pove. Za njimi se skriva knjiga, debelo, zajetno berilo za današnjo rabo. Za vedno, za vsakogar.

Ljudje, ki živijo tod, na domačiji, so na te stavke navezani, živijo z njimi, sleherni dan jih spominja na nekaj, na delček turobnosti in gorja, trdovratnega grizenja z usodo.

Iz plošče se seveda ne da razbrati, da je že v letu 1942. Šabedrov Ivan, brat gospodinje na samotni domačiji, zaupal skrivne misli Primorcu Marku Radetiču, ki je že pred vojno pribežal pred fašističnim nasiljem iz domačega kraja. Skupaj z Markom sta kovala načrte, malokomu zaupala skrivnosti, tehtala ljudi, da bi naposled dobila bitko s previdnostjo.

Nič ne piše o partizanki Vidi, gospodinjici Mariji Tuševi, ki domuje nekaj korakov naprej v novi hiši, niti ne o njenih vezah, prijateljih, znancih, aktivistih, ki so se začeli zbirati na samotni kmetiji... V začetku leta 1943 so na

što na Pesnico, ni me bilo strah,« je dejala Marija, dobrodušna ženica in videti je bilo, da ne govori rada o tem. Vprašanja tako čisto odpirajo stare rane, nemalokrat postajajo breme. Toda tukaj vse kriči spominja na preteklost: plošča, venec, spomenik Stojanu, za streljaj oddaljen od domačije.

»Vse je bilo zelo tajno.

Nihče ni vedel za naše shajanje, niti oče. Bil je bolan, bali smo se, da bi morda kaj povedal, če bi vedel. Mati je vedela za vse. V začetku predzadnjega leta vojne so terenci pripeljali k nam Marjana Bantana-Stojana, izčrpanega od tifusa. V naši hiši je ležal šest tednov, od marca naprej. Po ozdravitvi, vse do smrti, 3. avgusta 1944, je ostal na našem terenu. Bil je sekretar SKOJ za Maribor z okolico.

Ni se mi zdelo: glas se ji je tresel, z očmi je preiskovala sleherni kot sobe, ko se je znova srečevala z mrtvimi: Stojanom, Živko, Markom...

ških kmetijah pa tudi brat je postal opreznější.

Maja 1944 je mati odšla na Kozjak, k Lackovcem. Postojanke na domačiji pa vendarle ni bilo mogoče zapustiti, jo celo ukiniti, premalo jih je bilo. Mnogo njih, s katerimi je partizanka Vida sodelovala, so pozaprl. V Jarenini, Pesnici, tudi drugod. Stojan je padel, ko sta z Ivanom hodila po terenu in padla v zasedo.

Blizu spomenika se je zgodilo. Ivan se je zavlekel do Plohlovih, ne domov, v strahu, da ga ne bi dobili, ti pa so ga spravili k Laufarju. Tja je prišel dr. Cundrič, ki so ga prav zaradi tega zaprli. Nekdo ga je pač izdal...

Težko, kar pretežno so prihajale besede v temino sobice, skozi okno se je poslavljalo dan. Nad neobranim nasadom je pršlo. Skrivne vezi odpora so bdele v temini. Marija je stiskala roke, vse prepogosto pogledovala skozi okno, proti vratom... Kot da bi morali priti še danes, še to tiho noč; skozi ta mrak in po teh poteh,

delo in vendar sem vedela, da bom morala žalost zakopati vase, četudi ne pozabiti, da naposled Živa ni edina, ki je morala oditi... da jih je veliko...

Nekaj težkih mesecev je preživela Marija med Lackovci, vse do januarja zadnjega leta vojne, ko je odšla na teren v Slovenske gorice, da bi pomagala ustanavljati mladinske odbore, narediti pač, kar so ji naročili; in je delala do svobode in še naprej.

Do takrat, ko je začutila, da se je bolezen naselila v krhkem telesu.

Nekje čisto blizu, v najini soseščini, je postalo hrupno, vrnil se je mož, prišel je sin. Prvi iz službe, drugi iz Ljubljane, prav tako iz službe. Domačija je oživela, zunaj je veselo in nič več zadrženo lajal čuvaj.

Skozi okno se je svetila plošča. Trda roka spominov težko izpusti. Pobegnili sva s prehojene poti. Dokler je bil pač še čas.

Tista jabolka tam na

Navsezadnje so bila prav jabolka tisti krivec, ki nam je pokazal lučko našega pogovora. Da je težko priti v zdravilišče borcu, mi ni ušlo. Veze, še vedno veze in čakanje, čakanje. Kako je mogoče, se vprašuje Marija. Na eni strani razmetavanje z jabolki, to naj bo le skromen primer, na drugi skorajda nepremostljive težave, če mora borec oditi z revmo, razrvanimi živci, s takšno ali drugačno boleznijo v zdravilišče.

»Naj se sliši še ne vem kako čudno, toda Stojan, sekretar SKOJ, nam je pripomogel do asfaltirane ceste. Naredili so jo takrat, ko so odkrili spomenik v bližini kraja, kjer je padel...«

Kar nekam grenka misel! Kaj več asfalta tod okoli ni in niti ne kaže, da bo. Tudi ta nadvse boren kilometer so izpulili s trdnim, za marsikoga požrtvovalnim sodelovanjem: kmetije so odštele po milijon, dva in manj starih dinarjev.

Voda, dobra voda, ki bi jo pil brez skrbi, se po

Gačniku še ne pretaka. Kdove kdaj se bo. Vodovod je za ljudi pod spomenikom nekaj zelo oddaljenega. Morda pa tudi ne.

Rekli smo še preneka-tero. O posojilih, ki da jih je premalo. Prehodili bi brčkone tudi partizansko pot Marijinega moža, če se ne bi vrnil vsiljivec, neusmiljeni čas.

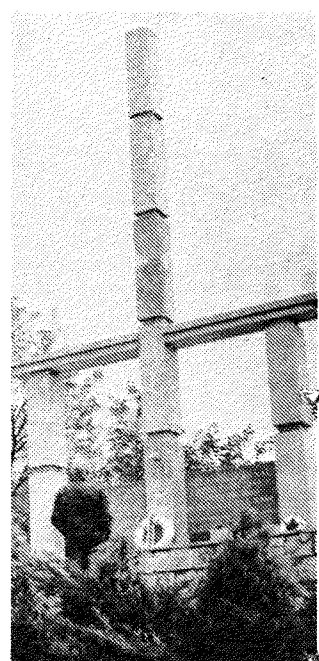
In ko smo postali že kar prijetna družba, nam je uspelo iztrgati še delček družinskih skrivnosti.

»Saj bi šlo, če ne bi bila bolna. Ne tožim, zakaj bi, dobro je, kot je. Ni slabo, če človek pove, kaj misli, in če je to dobronamerno, pošteno, brez ovinkarjenja. Marsikaj me boli, a kaj bi pojasnjevala. Vse to je bilo že tolikokrat povedano. Včasih se mi zdi, kot da česa ne maramo slišati, varno zabubljeni vsak v svojem izobilju ali pa tudi ne.

V Nemčiji imam hčerko. Že deset let. Tam se je poročila, dobro živi, doma, v domovini pa le ni. To je najbolj žalostno. Paro srce. Kar naprej moraš živeti s tem. Vnučinja ni znala govoriti slovensko. Prišla je v Gačnik, naučila sem jo, mora znati po naše, saj je naše gore list. Kaj bi, saj bi se drugače izgubila! Tolaži me, da nisem edina, ki mora pestovati takšne misli. Človeku zaide spomin na Duh, med Lackovce, k Živi, Stojanu... Sentimentalnost, odmaknjenost od resničnosti, pogrevanje spominov...? Kje pa. S tem pač živiš. Nekdo te stvari postavlja na svoje mesto tako, drugi spet drugače.

Partizanka Vida peče imenitno potico, mošt vre v gospodarjevi kleti, v »tunki« se skriva pečenska, kamorkoli pogledaš, pridne roke gospodinje ne prezreš. Čemu bi pač brez potrebe metal besede hvale med štiri stene? Ješ in se pogovarjaš in moraš zaupati tem ljudem.

Milenko Strašek

Spomenik Marjanu Bantanu-Stojanu (rojen 6. marca 1926, padel 3. avgusta 1944), sekretarju okrožnega komiteja Skoja za Maribor-okolica.

5

(iz še neobjavljenega romana)

Ivan Jenko:

Spet sem bil sam

Zelo čudno in zmedeno me je gledal, vsaj tak vtis sem imel, takoj nato pa se je odpravil dalje in pri tem še dodal: »Zelo se mi mudi, nosim namreč zelo važno pošto.« Če je tako, sem si mislil, je tudi prav. Pozdravila sva se »zdravo – zdravo« in odšla vsak svojo pot.

Nemalo sem bil presenečen, ko sem spoznal, da težko ranjenemu kurir ni pomagal. Morda je bilo to srečanje le utvara? Morda pa me ni dobro videl in me je imel za popotnika, ki se potika po Jelovici, se mi je motalo po utrujenih in omotičnih možganih. Da bi se mi že bledlo? Ne, to ni mogoče, videl sem ga pred seboj, čisto blizu, in on je videl mene, stala sva si nasproti, govorila, spraševal me je o ranitvi, odgovarjal sem mu, videl je mojo stisko... in sva šla vsak po svoji poti naprej. To ni bil privid. Morda pa je res imel važno pošto...

Pot do vasi Jamnika se mi je zdela neverjetno dolga. Nisem in nisem mogel priti do prvih požganih hiš. Sonce je vse bolj pripekalo, ali pa se mi je to le zdelo. Vedno bolj sem bil žejen in utrujen, vode ni bilo nikjer, nikakor nisem mogel priti do ljudi. Dihal sem hitro, hodil pa vse bolj počasi. Malo pred Jamnikom sem opazil, da ne vidim več dobro. Ustrašil sem se. »Kaj mi že peša vid,« sem pomislil. Na daljavo sem namreč videl zelo megleno, le še grobe obrise predmetov. Vaška cerkev, ki je edina ostala nepožgana se mi je zdela kot nejasen privid na koncu samotnega grebena. Končno sem se ves zdelan privlekel do vasi. Toda v njej ni bilo več ljudi. Samevali so samo še ostanki

požganih in zapuščenih hiš. Če sem se prav spominjal, sem vedno, kadarkoli sem šel tod mimo, videl nekaj domačinov ob požganih domovih. Danes ni bilo nobenega.

Z zelo počasno in utrujeno hojo sem se pomikal skozi vas. Ko sem bil že skoraj na koncu vasi, sem nekje visoko v strmeh pobočju, vsaj tako se mi je zdelo, slišal ljudi. Videl jih nisem. Če so res bili, me verjetno niso videli. Klical jih pa tudi nisem...

Samo ena gozdna cesta povezuje Jamnik z Dražgošami. Dolga šest kilometrov. Ta senčna gozdna cesta je prav tako vijugasta kot prejšnja do Jamnika.

Bukove, smrekove in jelkine veje pa so visele nad cesto. Gozdni hlad in senca sta blažljivo vplivala na mojo nepotešljivo žejo in telesno utrujenost. Hoja je bila še naprej težka, utrudljiva in počasna. Ne vem, ali se prav spominjam ali ne, zdelo se mi je, da je že pozno popoldne. Svetloba je začela postajati toplejša, domačnejša. Pozabljal sem že začel, kdaj sem pustil Jamnik za seboj, ko sem nenadoma, čisto blizu, zagledal tri partizane, kako mi s hitrimi koraki prihajajo naproti. Ustavil sem se. Ko so me zagledali, so pospešili korake, zadnje metre so že kar tekli. »Rešen sem, rešen,« se mi je razvezalo. Nepopisna sreča me je preplavila. Nisem bil več sam. Moči v meni so popustile, čeprav nisem čutil nobenih bolečin. Bolelo me ni, ko so me ranili, ničesar nisem čutil, ko sem se obupano reševal po poti. Sedaj pa me je vedno bolj obhajala slabost, komaj sem še govoril. Nobenega izmed svojih rešiteljev nisem poznal. Za pogovor, kdaj, kje, kako se je zgodilo, ni bilo časa. Vsi trije partizani, mladi fantje, so bili pretreseni in presenečeni ob srečanju z neznanim, komaj osemnajst let starim in tako zelo težko ranjenim partizanom. Takoj so se lotili dela.

Sneli so mi mitraljez, ki mi je po nekakšnem čudnem naključju še vedno visel okoli vratu, in me skrajno obzirno posadili na tla ob cesti. Sedel sem na nekoliko višjem terenu, tako da so mi noge visele navzdol. Kot da bi na tistem mestu pripravili naravni stol. Eden izmed treh partizanov si je takoj slekel srajko, jo raztrgal in pripravil obveze. Druga dva sta med tem previdno rezala moj povrtnik, ki je bil brez rokavov. Ko sta ga odstranila, sem šele videl, da na desni roki nimam več ročne ure. Odnesti jo je moralo ob ranitvi, saj ni mogoče, da bi jo izgubil na poti. Tovariši so me poskušali obvezati, toda kako naj bi obvezali tako strahotno razmesarjene roke. Leva roka se je še nekako dala obvezati, desne pa ni bilo mogoče. Krvavel nisem več tako hudo kot takoj po ranitvi. Videti je bilo, da se bo krvavitev popolnoma ustavila. Čuden pojav. Verjetno je res, da se je kaj takega lahko zgodilo samo partizanu, ki je bil v smrtnem boju za življenje toliko časa navezan le sam nase. V normalnih okoliščinah bi človek s takimi ranami izkrevavel v nekaj minutah.

(Se nadaljuje)

Dopisniški krožek v občini Ljubljana Moste-Polje

Od težav do uspehov

Aktiv pionirjev in mladincev dopisnikov v šolah občine Ljubljana Moste-Polje deluje že tretje leto. Zastopajo ga predstavniki sedmih osnovnih in dveh srednjih šol v občini. Njihov vodja je srednješolec Marko Pečauer, njegova namestnica pa Valerija Črnič, prav tako srednješolka. Na sestanke, ki jih organizirajo vsakič na drugi šoli, radi povabijo tudi svoje mentorje.

Z njimi sem se srečala prejšnji teden na osnovni šoli Karel Destovnik-Kajuh v Štepanjskem naselju. Koliko samoinicijativnosti, samoorganiziranosti, koliko delovnega žara in občutka odgovornosti živi v teh mladih, sem premišljevala, ko sem sedela med njimi in sledila njihovim predlogom, razpravam, sklepom... Naša mladina. Zdi se, da jo starejši včasih podcenjujejo, ko pravijo: »Same neumnosti jim rojijo po glavi.« Mostarskopoljski mladinci so me spet prepričali o nasprotnem.

Kako ste se sploh našli, saj ni v navadi, da nastajajo dopisniški krožki iz predstavnikov več šol?

Prvič smo se zbrali jeseni 1977. leta. Vsaka šola je takrat delala zase. Niti poznali se nismo med seboj. Takrat so občinska Zveza prijateljev mladine, Zveza združenj borcev NOV Moste-Polje in občinsko glasilo SZDL Naša skupnost dali vzpodbudo, da bi nastal aktiv, ki bi združeval mlade.

Kakšen namen naj bi imelo takšno združevanje?

Sole so izdajale svoja glasila. Mladi so se v njih potrjevali. Toda o tem delu na šolah se ni nikjer poročalo. Cilj našega združevanja je bil, da bi se šole odprle navzven, da bi našle pot v občinsko glasilo in potem v časopise republiškega merila.

Ste si zadali kako posebno nalogo?

Pravzaprav smo. Naš dopisniški krožek pomeni nekakšno korespondenco med občinskim glasilom in posameznimi glasili na matičnih šolah. Naše poslanstvo je, da

izboljšamo posamezna glasila. Dogaja se, da so le-ta pretežno literarna. Mi pa hočemo, da bi postala bolj novinarska, da bi v njih več poročali.

Kakšne možnosti vam daje občinsko glasilo?

V Naši skupnosti imamo mladi svojo stran. Za umetniške poskuse pa občinsko glasilo občasno izda prilogo »25. maj«, ki objavlja najboljše umetniške prispevke iz šolskih glasil.

Kateri je največji uspeh v vašem dosedanjem delu?

Mislimo, da je to lansko deseto srečanje dopisnikov, saj je s tem aktiv prvič prodrl čez občinske meje. Tudi lanska majska razstava glasil in literarni večer, v katerem smo predstavili občinska glasila, je bil uspeh rezultat našega zavzetega dela.

Katera so najstarejša šolska glasila v vaši občini?

Gotovo se pri svojem delu srečujete s težavami.

Težav je vedno manj. Najhujše so bile začetne, kakor so pač povsod. Vsak začetek zahteva tipanja in usmerjanja. Najprej smo morali spoznati posamezna šolska glasila. To nam je vzelo precej časa. Bilo pa je nujna osnova, na kateri danes lahko načrtujemo svoje delo. Sedaj? No, sedaj se že znajdemo. Zdi se nam le, da smo še vedno preveč zaprti.

O čem pišete najraje in kako izbirate članke?

Pišemo o vsem mogočem. Učenci petih razredov najraje zapisujejo po pripovedovanju, medtem ko v osmih razredih prevladujejo razmišljanja: o družbi, o odnosu mladine do starejših pa tudi o svojih čustvih. Izbor člankov zahteva poznavanje koncepta časopisa, kjer naj bi članek objavili. Vsebina enega prispevka ustreza enemu časopisu, drugega drugemu itd.

Leta 1959 so začele izhajati Iskrice na osnovni šoli Kette-Murn, sledilo je glasilo Prva brazda na osnovni šoli Vide Pregarc, pa tudi Mladi dnevi z osnovne šole Polje pišejo že šestnajsto leto.

Kaj pričakujete od enajstega srečanja mladih dopisnikov v Krškem?

Zanima nas, kako so drugi organizirani, želimo spoznati njihova šolska glasila, hočemo najti delovne tovariše in hkrati bi se radi predstavili kot redno organizirana skupina.

Morda so mostarskopoljski mladinci tista rdeča nit, ki bo s svojim načinom organiziranosti potegnili za seboj mladino v drugih občinah, ne le v Ljubljani, ampak po vsej Sloveniji. Zakaj pa ne? V slogi je moč. V združenem delu so uspehi.

Živa Drole

Mislím, da je hudo

Brala sem knjigo Deček z dvema imenoma. Dečku je ime Janko. Ko mu je bilo dve leti, je moral zapustiti svoj domači kraj na Štajerskem. Posvojila ga je neka družina na zahodu Nemčije. Odrasel je v trinajstletnega fanta. Tedaj je spoznal, da njegova prava mati živi na Štajerskem. Uspelo mu je najti pot domov.

Mislím, da je hudo, če otrok ne pozna svojih pravih staršev. Med vojno je bilo veliko takih, ki so jih posvojile nemške družine, pa se jim ni posrečilo, da bi se po osvoboditvi vrnili na svoje prave domove, k očetu in materi, med brate in sestre.

Lucija Zrim, 3. d razred
novinarski krožek
osnovna šola Janko Premrl-Vojko
Koper

Pogovor s tovarišico Ivanko Vidergar

Malo sva bili v zadregi, ko sva stopili pred tovarišico Ivanko Vidergar, s katero naj bi se pogovorili o njeni poti skozi revolucijo.

Zakaj ste se odločili, da se borite proti sovražniku?

Že pred vojno sem bila kot sedemnajstletno dekle delavski zaupnik v tovarni Pletenina. Ščutila sem delavske interese, borila sem se za boljše plače in boljše delovne odnose. Kot delavskega zaupnika me niso smeli odpustiti z dela, pač pa so me premestili od stroja na mesto snažilke. Tri mesece sem pometala skladišča, stopnice, pisarne...

So vas premestili zato,

ker ste ščitili delavske interese?

Seveda, niso me smeli odpustiti. Potem se je začela vojna. Vstopila sem v Osvobodilno fronto. Pobirala sem članarino in zbiralala drug material za partizane. Povod za tako delo mi je dal fant, pozneje moj mož, ki je med vojno delal kot vojaški referent na tukajšnjem terenu.

Ste bili kdaj v neposredni nevarnosti?

Ne, to pa ne. V tovarni smo bili skoraj vsi proti okupatorju. Nisem se bala, da bi me odkrili. Nevaren je bil le nek Jerančič iz Vevč, ki je nasprotoval našemu delu za narodnoosvobodilni boj. Pozneje je zbežal.

Kako pa se počutite trideset let po osvoboditvi?

Po vojni sem se takoj vključila v delo v podjetju. Bila sem predsednik sindikata, sekretar Zveze komunistov, sodni porotnik devet let, do lanskega leta sem delovala v krajevni skupnosti, sedaj pa sem v odboru borčevske organizacije.

Mislíte, da bi bila današnja mladina sposobna za borbo proti sovražniku?

O, bi; še bolj kot mi. Pripravljena je, mi pa smo bili nenadejano postavljeni pred sovražnika.

Katja Glažar
Dragica Fabjan
aktiv pionirjev in mladincev-dopisnikov
Ljubljana Moste-Polje

KRAMLJANJE KRAMLJANJE

KRAMLJANJE KRAMLJANJE

KRAMLJANJE KRAMLJANJE

KRAMLJANJE KRAMLJANJE

KRAMLJANJE KRAMLJANJE

KRAMLJANJE KRAMLJANJE

KRAMLJANJE KRAMLJANJE

KRAMLJANJE KRAMLJANJE

KRAMLJANJE KRAMLJANJE

KRAMLJANJE KRAMLJANJE

KRAMLJANJE KRAMLJANJE

KRAMLJANJE KRAMLJANJE

KRAMLJANJE KRAMLJANJE

KRAMLJANJE KRAMLJANJE

KRAMLJANJE KRAMLJANJE

KRAMLJANJE KRAMLJANJE

KRAMLJANJE KRAMLJANJE

KRAMLJANJE KRAMLJANJE

KRAMLJANJE KRAMLJANJE

KRAMLJANJE KRAMLJANJE

KRAMLJANJE KRAMLJANJE

KRAMLJANJE KRAMLJANJE

KRAMLJANJE KRAMLJANJE

KRAMLJANJE KRAMLJANJE

KRAMLJANJE KRAMLJANJE

KRAMLJANJE KRAMLJANJE

KRAMLJANJE KRAMLJANJE

KRAMLJANJE KRAMLJANJE

KRAMLJANJE KRAMLJANJE

KRAMLJANJE KRAMLJANJE

KRAMLJANJE KRAMLJANJE

KRAMLJANJE KRAMLJANJE

KRAMLJANJE KRAMLJANJE

KRAMLJANJE KRAMLJANJE

KRAMLJANJE KRAMLJANJE

KRAMLJANJE KRAMLJANJE

KRAMLJANJE KRAMLJANJE

KRAMLJANJE KRAMLJANJE

KRAMLJANJE KRAMLJANJE

KRAMLJANJE KRAMLJANJE

KRAMLJANJE KRAMLJANJE

KRAMLJANJE KRAMLJANJE

KRAMLJANJE KRAMLJANJE

KRAMLJANJE KRAMLJANJE

KRAMLJANJE KRAMLJANJE

KRAMLJANJE KRAMLJANJE

KRAMLJANJE KRAMLJANJE

KRAMLJANJE KRAMLJANJE

KRAMLJANJE KRAMLJANJE

KRAMLJANJE KRAMLJANJE

KRAMLJANJE KRAMLJANJE

KRAMLJANJE KRAMLJANJE

KRAMLJANJE KRAMLJANJE

KRAMLJANJE KRAMLJANJE

KRAMLJANJE KRAMLJANJE

KRAMLJANJE KRAMLJANJE

KRAMLJANJE KRAMLJANJE

KRAMLJANJE KRAMLJANJE

KRAMLJANJE KRAMLJANJE

KRAMLJANJE KRAMLJANJE

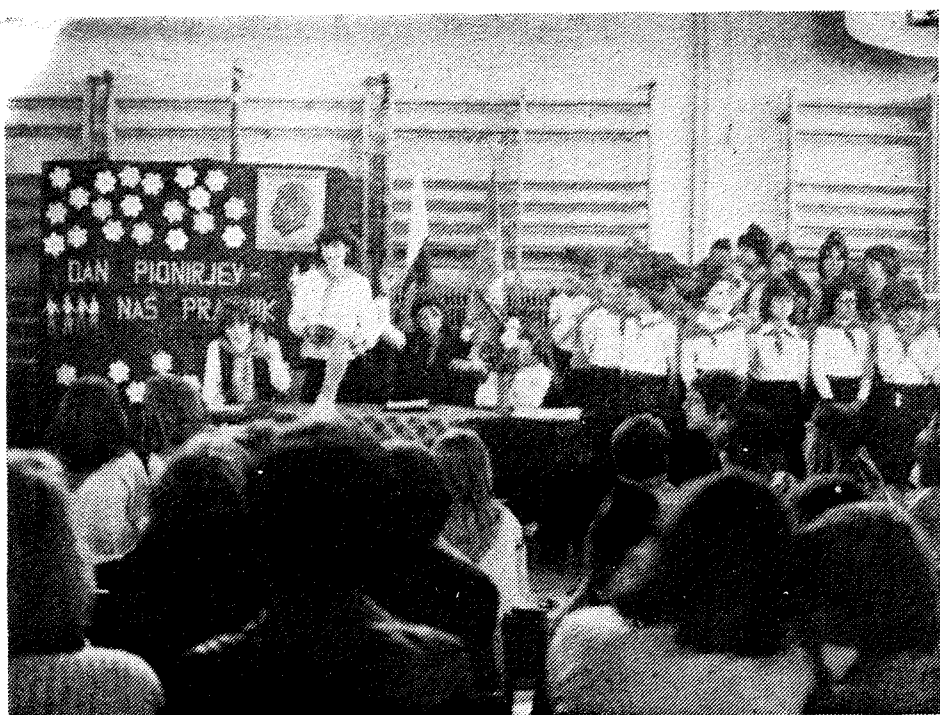
KRAMLJANJE KRAMLJANJE

KRAMLJANJE KRAMLJANJE

KRAMLJANJE KRAMLJANJE

KRAMLJANJE KRAMLJANJE

KRAMLJANJE KRAMLJANJE

Pionirska konferenca '79 na osnovni šoli Janka Premrla-Vojka v Kopru
Foto: Rubeša

Odkritje doprsnega kipa Ivanu Trinku

Sredi oktobra smo v Novi Gorici odkrili doprsni kip pomembnemu možu iz zamejstva Ivanu Trinku.

Kot mlad fant je Ivan Trinko rad prebiral pesmi in zgodbe. Želja po pisateljevanju se mu je prvič porodila, ko je prebral pesmi Simona Gregorčiča. Trinko je bil napreden beneški delavec. V kromberškem muzeju so pred kratkim odprli razstavo njegovih del.

Kljub muhastemu vremenu se je zbralo kar veliko ljudi. Pevski zbor je zapel nekaj partizanskih pesmi. Slavnostni govornik je poudaril pomen Trinkovega dela za Slovence, še posebej za zamejce.

Se en spomenik se je uvrstil med spomenike pomembnih in zaslužnih mož v Erjavčevi ulici.

Helena Erman, 7.e razred
osnovna šola Milojka Štrukelj
dopisniški krožek
Nova Gorica

Klub OZN na blejski osnovni šoli

Na blejski osnovni šoli že drugo leto deluje klub OZN. Letos je že veliko bolj zaživel kot prejšnja leta. Pripravili smo obsežen program dela. V šolski avli smo uredili razstavo na temo Mednarodno leto otroka. Razstavljene so znamke, ki so jih v znamenju otrok natisnili v Jugoslaviji in v drugih državah. Poleg tega so nam učenci prvih in tretjih razredov pomagali popestriti izložbo s svojimi izdelki. Narisali so velike znamke in z njimi poskusili izraziti svoje želje. Tudi plakati podhranjenih otrok v Afriki so razobešeni v avli šole.

Dvajsetega oktobra smo se v Kranju udeležili srečanja klubov OZN Slovenije. Povezali smo se z drugimi klubi. Koristna je bila izmenjava mnenj. Na srečanju smo spoznali, da šele kot celota z združenimi močmi lahko veliko naredimo.

Štiriindvajsetega oktobra pa smo praznovali dan OZN, to je dan, ko je bila pred 34. leti sprejeta ustanovna listina Združenih narodov. S pomočjo šolskega radia smo vse učence seznanili z delovanjem in uspehi Organizacije združenih narodov. Poudarili smo načela in cilje te organizacije, ki vodijo k miru, svobodi in enakopravnosti vseh narodov.

Vsem narodom sveta želimo mir in enakopravnost.

Staša Celik, 8. razred
osnovna šola prof. dr. Josipa Plemlja
Bled

Še vedno me privablja skrivnostna tišina

Nedelja. Vsa družina se je odpravila na izlet na Osankarico, na poslednje bojišče Pohorskega bataljona.

Oči imam uprte v mimobežečo pokrajino in gozdove. Zagledam muzej, ki me privablja: »Pridi, Andreja! V moji notranjosti je toliko zanimivega.«

Pa se nisem tu zadrževala. Odločila sem se, da stopim k spomeniku pri Treh žeblih. Ničkolikokrat sem že bila tam, pa me še vedno privablja skrivnostna tišina. Stopam po poti, ki so jo utrdile noge planincev. Smreke skrivnostno vrše svojo pesem.

Na kamniti plošči spomenika privabita mojo pozornost dve prestreljeni izmučeni telesi. Kipar Tihec je v njiju izrazil vso silovitost in neustrašnost borcev. Zamaknjena strnim. Nehote sem se spomnila na Šarhove otroke, ki so namesto žoge v rokah držali orožje. Njihovo otroštvo ni bilo tako brezskrbno, kot je naše.

Vračam se. V mislih me spremlja spomenik, nema priča tistih dni, v katerih se je kovala svoboda.

Andreja Supe, 8. c
osnovna šola Oplotnica

Kdaj bo svoboda

Partizan, partizan,
od kod si doma?
Kdaj bo svoboda prišla?
Prišel sem iz vasi v hosto
in pregel bomo fašiste
in vse tiste,
ki svobode nam ne dajo.
Svoboda je prišla,
a več ni partizana.

Kralj Simona, 3. r. Stranice

POGOVORI POGOVORI POGOVORI POGOVORI POGOVORI POG

Vedno je bil krožnik še za enega

Marija Brezavšček

Devetega novembra je praznovala svoj osemdeseti rojstni dan Marija Brezavšček iz Zelene jame v Ljubljani. Vosovci še niso pozabili nanjo in na vse, kar je s svojo dobroto in pogumom storila v tistih težkih dneh preizkušnje. Bila je eden močnih stebrov, na katere so se ilegalci lahko opirali na svoji poti.

Obiskali smo jo predsednik odbora VOS OF v Ljubljani Franc Stadler-Pepe, predsednica kadrovske socialne komisije v tem odboru Stana Brezar-Seka, Anton Kovič-Sine st., ki je kot medvojni ilegalce vedno našel kos kruha in prostor v njenem domu, in jaz. Da pride k njej njen ljubljene Sine, to že, saj ne pozabi nanjo ob nobeni priložnosti. Ampak ostali? Ni mogla skriti presenečenja.

Iskrica sreče in neuničljive dobrote je tlela v njenih očeh, ko je sedla med nas. Roke, ki so včasih mesile kruh za vsakogar, ki je našel pot do nje, so sedaj sklenjene počivale v njenem naročju. »Koklja vedno razširi peruti še za enega piščančka,« pravi z nasmehom Marija Brezavšček. Mama Mica ali teta Mica so jo ogovarjali vsi, ki jih je ščitila s svojo materinsko roko.

Bil je to čas narodnoosvobodilnega boja.

»Ko se je začelo, sem nehote pomislila na prvo svetovno vojno. Takrat smo živeli še v Borovnici, kamor smo se preselili iz Trbovelj, ko mi je bilo osem let. Bilo nas je deset otrok. Oče bi s svojo kretničarsko plačo težko nasitil vsa lačna usta, ki niso spraševala, ali imaš ali ni-maš. Zemlja nam je pomagala. Upogibali smo nad njo svoje hrbte, ona pa nam je plačevala trud s krompirjem in repo. K sreči je bilo tega dovolj, tudi za vse reveže, ki niso tako redko trkali na naša vrata. Zgodaj sem spoznala, kaj pomeni delati.

Sama še otrok sem pazila na otroke, gospodinjala, vmes pa sanjalarila, kako bom postala šivilja. Toda za to ni bilo priložnosti, tudi pozneje ne.

Če je zmrzovalo, mi je mama rekla: »Le močnejše

udari po perilniku pa ne boš čutila mraza. Udarjala sem z rdeče prezeblimi rokami, in se nisem pritoževala. Tako sem tudi svoji hčeri Joži in Nušo učila, da je treba večkrat stisniti zobe. Danes mi ni žal, saj imam ob sebi pridni hčeri, na kateri sem lahko ponosna.

Odraščala sem in se zaljubila. Zdelo se mi je, da je ves svet moj. In prav v to mojo neskončno srečo je posegla prva svetovna vojna. Iztrgala mi je fanta. Spoznala sem, da ljubezen zahteva tudi trpljenje. Trepetala sem iz dneva v dan, dokler se ni vrnil... Vidite, prav to se mi je kot mračen spomin vrnilo v zavest, ko se je začela druga svetovna vojna. Bala sem se ponovnega trepetanja, ki se mu seveda nisem mogla izogniti. Pa se mi zdi, da sem ga bolj zrelo prenašala.

Naš dom je bil vedno odprt aktivistom s terena, obveščevalcem, ilegalcem itd. Tu je bila javka za tehniko, zbirališče slovenske narodne pomoči za dodeljevanje podpore družinam internirancev in ilegalcev, tu so se dan za dnem vrstili sestanki.

Večkrat sem stala v veži in prežala na morebitno nevarnost. Vsak hip bi lahko vstopil kdo od obo-roženih sovražnikov. Zelena jama je bila namreč nekakšno središče ilegalnega gibanja in smo se že navadili na vsakodnevne hišne preglede. Pa je le bilo težko ohraniti mirno kri in si nadeti nedolžen obraz, ko sem vedela, da skrivam pod streho kup orožja in drugega materiala, ki sta ga za partizane zbirali hčerki po okolici. Naša Joži je raznašala Poročevalce.

... Živčno je začela prepletati prste in rokah in zdelo se mi je, da je nekaj mračnega preletelo njen zresnjeni obraz.

»Živo se spominjam... sredi dopoldneva so prišli s kvesture. Sedem jih je bilo... Joži je priznala! Tu imate Poročevalce!« so trdili. Da bi Joži priznala, tega jim nisem verjela. Skomignila sem z rameni in kolikor mogoče ravno-dušno odvrnila: »Preglejte, ničesar ne vem.« Stala

sem pred omaro, pod katero so bili stlačeni Poročevalci. Oni pa so razmetavali po hiši, brskali po kleti in potem, končno sem si oddahnila, so praznih rok odšli. Pa še to: prav tega dne smo pričakovali Sineta. Naježijo se mi lasje ob misli, da bi ga oholi neljubi obiskovalci lahko dobili v pest.

Potem Sineta dolgo nisem več videla. Spominjam se, da sem takrat še za dva pogrinjala mizo.

Imen mi nista povedala, pa saj takrat nihče ni spraševal po imenih. To ni bilo pomembno. »Si partizan?« Sem! Zadostovalo je. Eden je govoril hrvaško in pozneje odšel v Beograd, drugemu pa so pravili Gusar in je padel. Zdi se mi, da je to bila solidarnost, o kateri danes toliko govorimo,« se je zamislila teta Mica. »Vedno se je našel krožnik še za enega, čeprav je bilo treba deliti tisto, kar je bilo na njem.

Drug za drugim so me člani naše družine zapuščali. Bratje so bili zaprti.

Oče je umrl. Potem, ko so zaprli Joži, so belogardisti prišli še po Nušo. Za njo je odšla tudi Fani. Nekoga dne mi je Vili, mož moje sestre, prinesel svojo petnajstmesečno hčerko. Nekaj časa sem popolnoma sama živela z njo in mislila na vseh trinajst, ki so jih iz naše hiše odgnali v zapor. Zavijala sem deklico v odejo in v kleti stiskala k sebi drobno telesce, ko so nad hišo brnela letala.

Vidite, zato sem huda, če danes stokajo tisti, ki jim ničesar ne primanjkuje, razen... morda ljubezni. Mladim želim, ne da bi trpeli kot smo mi, le spregledajo naj.

Zakaj ni povsod sloge, se sprašujem, ko prebram časopise ali gledam na televiziji tiste velike otroške oči z nemo prošnjo po zaščiti, oči, ki ne razumejo vojne.

»Hobi?« me je nejeverno pogledala. »Dobro delati ljudem in narediti vse tako, kot si zamislim, to je bil vedno moj hobi, če ga sploh lahko tako imenujem, in je še danes.«

Živa Drole

Pismo brez odgovora

Pismo, objavljeno pred desetimi dnevi v Politiki, je ostalo (vsaj doslej) brez odgovora. Napisala ga je študentka – brucka iz Gnjilana Azemina Krasniči. Letos je končala gimnazijo z odličnim uspehom in se vpisala na pravno fakulteto v Prištini, nima pa materialnih pogojev za študij. Je otrok družine nekvalificiranega delavca, v kateri je pet učencev – vsi so odličnjaki. Azemina med drugim piše: »Ker sem delavski otrok, sem kandidirala za štipendijo Titovega sklada. O tem, ali bom dobila štipendijo ali ne, so govorili na seji, ki je bila 2. oktobra letos. Sklenili so, da štipendije ne dobim. Tako sem se znašla v brezizhodnem položaju. Predavanja so se začela 1. oktobra, jaz pa sedim doma. Kaj bi morala narediti, da dobim štipendijo? Bi bilo potrebno, da imamo doma dve plači, ali da sem slaba dijakinja kot drugi, ki so štipendijo dobili?«

Vprašanje, v katerem je čutili razočaranje in obtožbo, ki ga postavlja Azemina Krasniči, je resnično opominjajoče. Vsaka nepravilnost, narejena v politiki štipendiranja iz Titovega sklada, ima posebno težo. Cilj ustanovitve tega sklada in načela solidarnosti, ki so zapisana v njegovem temelju, so nam dobro znana. Kako se je torej lahko zgodilo, da odlična dijakinja iz izjemno siromašne družine ne dobi štipendije?

Kakor nam je znano, so takšni primeri zelo redki. To seveda ne more biti vzrok, da gremo mimo pisma Azemine Krasniči, in da se krivica popravi. Tistih, od katerih se to pričakuje, menda ni potrebno posebej imenovati.

MLADOST – 26. oktobra 1979

Izkoristili so nesrečo

»Svetova« raziskava, objavljena pred mesecem dni, o ljudeh, ki brezobzirno izkoriščajo nesrečo, ki jo je v Črni gori povzročil aprilski uničevalni potres, je pokazala, kako lahko tuja nesreča postane izvor zaslužka posameznikom, ki v vsem tem vidijo samo priložnost, kako napolniti svoje, že tako polne denarnice. Nedavni »Borbin« komentar kaže, da zgodba še ni prekinjena. Ni obrtniških mojstrov, tisti, ki so, pa zahtevajo tako visoke dnevnice, ki njihove mesečne prejeme dvigajo do skoraj nerazumljivo visokih števil petih (starih) milijonov.

Ne vedoč, kako naj preprečijo to, je v Črni gori sprožena pobuda iskanja pomoči od mest – prijateljev.

Ta pobuda, če bo uresničena, bo olajšala položaj na področju, v katerem se veliko ljudi nima zagotovljenih osnovnih stvari za nemoteno življenje. **Toda, kdo in kaj bo odklonilo grenak okus spoznanja, da je nesreča enih lahko izvir zaslužka drugim.**

SVIJET – 26. oktobra 1979

Komunisti – oportunisti

Nekateri komunisti, tako kaže, **kaj lahko puščajo, da »gredo stvari svojo pot«**. To kaže tudi nedavna analiza, ki jo je centralni komite ZK Hrvatske napravil v sto osnovnih organizacijah.

Letno se več kot pet tisoč članov ZK pritožuje vodstvom ZK v tej republiki: vsak občinski komite ZK dobi letno povprečno 25 pritožb, 15 članov ZK išče pomoč od »pristojne« medobčin-

ske konference, in na centralni komite je naslovljenih letno več kot 200 pritožb.

To je povod, da se vprašamo, kakšno je stanje v teh osnovnih organizacijah ZK. Zakaj člani ZK iščejo pomoč od »tistih zgoraj?« Analiza centralnega komiteja ZK Hrvatske kaže, da v mnogih osnovnih organizacijah demokratični odnosi ostajajo na papirju, da »vladata« konformizem in oportunizem. Borba mišljenj, kritika in samokritika, tako težko obvladujejo logiko »miru v hiši«. Z drugimi besedami: mnoge osnovne organizacije ZK rešujejo nevažne probleme svoje sredine, o njih razmišljajo, in tako izgubljajo zaupanje članov.

NIN – 21. oktobra 1979

O izdatkih federacije

Ko je govoril o izdatkih federacije, je Petar Kostić, član izvršnega zveznega sveta in zvezni sekretar za finance, rekel, da gre za potrebe JLA 58,4 odstotka od predloženega proračuna za prihodnje leto. Dopolnilna sredstva za nerazvite republike in SAP Kosovo so v proračunu zastopane z 9,7 odstotka, **sredstva za invalidsko-borbevoško zaščito z 19,1 odstotkom**, financiranje zveznih organov in organizacij s 6,4, obveznosti iz minulega obdobja z 2,8 in negospodarske investicije z 1,6 odstotka.

VEČERNJE NOVOSTI – 31. oktobra 1979

Samo pri pouku marksizma

Dijaki in študentje se z marksistično teorijo še vedno srečujejo le pri pouku marksizma, namesto, da bi bil ves vzgojnoizobraževalni sistem in vsi predmeti zasnovani na marksističnih osnovi, je bilo poudarjeno na seji republiške konference ZSM Srbije. Manjka tudi poljudna marksistična literatura za mlade. Zbrana dela marksističnih klasikov so draga in jih ne morejo kupiti niti osnovne organizacije ZSM, kaj šele posamezniki. Zato bi bilo prav, če bi družba, tako so menili delegati, regresirala to literaturo.

POLITIKA – 1. novembra 1979

Si to res lahko privoščimo?

V četrtek smo imeli Slovenci dela prosti dan. Vendar se nismo zadovoljili z nedelovno sredo in prostim četrtkom. Marsikje so si za dela prost dan določili še petek in si tako spominjanje na mrtve podaljšali kar na štiri proste dni. Morda še nobeno leto nismo toliko časa mislili nanje...

Prosti petek so ponekod že nadomestili – nadomestili z akcijo Nič nas ne sme presenetiti! Tisto soboto smo bili namreč vsi na svojih delovnih mestih. Kot kaže, pa nekateri niso več pripravljeni prav nobene akcije speljati zastonj. Brž so našli izgovor in si na račun NNNP podaljšali prvonovembrske praznike.

Letos nam je bilo leto silno naklonjeno s prazniki. Za 1. maj so nekateri še s kakšnim dnem dopusta zaklenili pisarne kar za 9 dni, enako bo ob dnevu republike, ko praznika padeta na četrtek in petek, sobota je prosta, v sredo bomo spet nakupovali in pesem se bo ponovila.

Pa si, tovariši, ob letošnjem sila napornem gospodarskem letu to res lahko privoščimo z mirno vestjo in trdnim spancem.

DNEVNIK – 3. novembra 1979

POGOVORI POGOVORI POGOVORI POGOVORI POGOVORI POG